

WAINAJAIN- PALWONTA- TAIKOJA

TUNNETTUIJEN
KAUHUTAPAUSTEN
JOHDOSTA

H. Rikonen

VAINAJAIN- PALVONTA- TAIKOJA

Kirjoittanut

V. RIKKONEN

ALKUSANAT.

Olen julkaissut tämän kirjan antaakseni mahdollisuuksieni mukaan suurelle yleisölle tilaisuuden lähemmin tutustua taikauskoon ja taikuudenharjoittamiseen, joiden suhteen valalla olevia väärinkäsityksiä kansilehdellä tarkoitettu tapaus niine arveluineen, joita sen johdosta on jouduttu lausumaan, on ollut omiaan vain entisestäänkin lisäämään.

Taikausko, kaikista puutteistaan huolimatta oli aikoinaan luonnonihmiselle hänen elämäntaistelussaan varsin tärkeä, melkeinpä välttämätönkin vajavaisesti kehittyneiden henkisten kykyjen korvike. Se eli kehityskautensa, loistokautensa ja laskukautensa saavuttaen parhaimmillaan ollessaan varsinkin muodon taiteellisuuteen nähden sangen korkean tason. Että siinä sen loistoaikoinakin oli säilyneenä monia kehityskauden primitiivisiä piirteitä, jollaisiin esimerkiksi ruumiiden silpominen kuuluu, on aivan luonnollista. Ja tuntuupa kuin tuo al-

kukantainen peru olisi degeneroitumisaikana uudelleen astunut etualalle.

Käyttämästäni lähdekirjallisuudesta mainitsen erikoisesti seuraavat teokset: Rafael Karsten: »Luonnonkansojen uskonto», Uno Holmberg: »Jumalauskon alkuperä», U. T. Sirelius: »Suomen kansanomaista kulttuuria», Matti Varonen: »Vainajainpalvelus muinaisilla suomalaisilla», »Suomensuvun uskonnot» sekä prof. Uno Holmberg-Harvan lukuisat kirjoitukset Tietosanakirjassa, eri aikakauslehdissä ynnä muualla. Taioista on vain vähäinen osa omia keräämiäni muiden olessa joko Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kokoelmista taikka »Kotiseutu» lehdestä saatuja.

Kaikille niille henkilöille, jotka minua tässä työssä ovat avustaneet, pyydän lausua parhaimmat kiitokset samoin kuin Suomalaisen Kirjallisuuden Seurallekin, jonka rikkaista kokoelmista arvokkaimmat tämän kirjan sisältämistä taioista ovat peräisin.

Helsingissä lokakuun 16 päivänä 1931.

Tekijä.

JOHDANTO

VAINAJAINPAL- VONTA JA USKONTO.

Yliluonnollisten olentojen palvonta voidaan jakaa kahteen pääryhmään: **vainajain palvonta** ja **uskonto**. Nämä taas vuorostaan jakautuvat kumpikin kahtia: **luonnonpalvonta** ja **henkiusko** sekä **monijumalaisuus** ja **yksijumalaisuus**.

Vainajain palvonnassa yliluonnolliset olennot käsitetään jonkinlaisiksi persoonattomiksi, ikäänkuin omaa tahtoa vailla oleviksi olioiksi, joilla on hallussaan suuri voima, mutta jota voimaa ihminen voi määrätyn menetelmin, määrättyt menot suorittamalla käyttää hyväkseen.

Uskonnoissa taas jumala tahi jumalat ovat tahdollisia olentoja auttaen ihmistä vain sikäli kuin tämä noudattaa heidän tahtoaan ja toivomuksiaan.

Uskonnoissa yliluonnolliset olennot käsitetään dualistiseen tapaan joko hyviksi tai pahoiksi, kun vainajainpalvonta ei sitävästoin tällaista jaoitusta tunne.

Kaikki uskonnot ovat alunperin vainajain palvonnasta kehittyneitä, mikä ennen kaikkea räkyyy siitä, että niissä on vielä lukuisia näiltä ajoilta säilyneitä piirteitä jäljellä.

LUONNONPALVONTA.

PALVONNAN SYNTY.

Vainajain palvonnan samoin kuin siis kaikkien uskontojenkin synty juontaa nähdäkseni alkunsa **kuoleman mysteriosta**.

Luonnonlakeja tuntemattomana alkuihminen yhdisti kuoleman arvoituksen kaikkeen siihen käsittämättömään, mitä hän ympärillään näki ja kuuli.

Aluksi hän uskoi vainajien muuttuneen oudonnäköisiksi puiksi, kiviksi y.m., kunnes yh-

teiskuntien kasvaessa jouduttiin siihen, että kaikenlaatuisia luonnonesineitä¹⁾ alettiin pitää vainajina ja sellaisina palvoa.

Koska luonnonlapsen, kuten kaikkien muidenkin elollisten olentojen voimakkain vaisto on itsesäilytysvaisto ja tämän huomattavin ilmenismuoto **pelko** ja koska itsesäilytysvaisto ja siis pelko herää ennen kaikkea juuri tuntemattoman, salaperäisen edessä, on selvää, että vainajain palvominenkin aluksi oli juuri **varautumista** heidän mahdollisia pahoja aikeitaan vastaan. Vielä hyvin myöhäisinäkin aikoina on vainajia ennen kaikkea **pelätty** ja koitettu kaikin keinoin estää heitä kotia palaamasta.

Nähtävästi pelosta johtui alkuaan myös se, että vainajain epäiltiin omistavan suuren voiman. Ja toisen lajin vainajain palvontaa muodostivatkin sitten menot ja menetelmät, joiden tarkoituksena oli saada haltuun tuo vainajain voima l. **väki**, jota sitten voitiin käyttää joko omaksi hyödyksi tai vihamiehen vahingoksi.

¹⁾ Luonnonesineillä tarkoitan tässä kirjassa sekä elottomia että elollisia.

HENKIUSKO.

Kun alkeellinen luonnonihminen luuli löytäneensä kuolleen lähimmäisensä ihmeellisistä luonnonesineistä, ei hän silloin voimakkaan tunteensa vallassa tullut eritelleeksi ajatuksiin.

Mutta kun hänen järkensä sitten suhteellisesti tunteeseen nähden kasvoi ja voimistui, hän tajusi, että tuo kuollut möhkäle oli sittenkin jäännös hänen entisestä ystävästään, vaikkakin siitä nyt puuttui eräitä varsin tärkeitä ominaisuuksia, kuten voima, liikuntakyky, puhe, j.n.e. Siitä oli hävinnyt vain osa, näkymätön osa, näkyväisen taas jäädessä jäljelle. Täten syntyi käsitys **sielusta**. Luonnonesineitä ei enää käsitetty itse vainajiksi, vaan arveltiin vain kuolleitten henkien valinneen niihin asuinsijansa.

Ja mitä voimakkaampi luonnonesine oli, sitä voimakkaamman hengen siihen uskottiin asetuneen ja sitä enemmän sitä palvottiin. Niinpä ovat suuren palvonnan esineinä olleet esimerkiksi karhu, leijona, tiikeri, krokotiili y.m. vieläpä hyvin yleisesti käärmeikin nähtävästi siitä syystä, että sillä oli voima ottaa ihminen hengiltä.

Vasta nyt kun oli alettu tajuta muunlaistenkin olentojen kuin silmin näkyvien olemassaolo, alettiin uskoa henkien voivan esiintyä myös luonnoilmiöinä, kuten ukkosena, tuulena, sateena, tulena j.n.e.

USKONNOT.

Kun ihmisen järki sitten yhä kehittyi, ei hän enää alkeellisen luonnonlapsen tavoin sokeasti uskonut määrättyjen temppujen avulla saavansa henkien omistamaa voimaa haltuunsa. Hänen sielussaan oli herännyt **epäily**s. Hän alkoi pitää henkiä persoonallisina olentoina, **jumalina**, jotka toimivat oman tahtonsa mukaan. Ja saadakseen jumalat itselleen suosiollisiksi hän alkoi niitä kaikin keinoin hyvittää. Syntyi kokonainen kultti säännöllisine uhritoimituksineen y.m. uskonnollisine menoineen. Ja kun yliluonnollisia olentoja ei enää palvottu vain tilapäisissä tapauksissa, vaan oli niitä jatkuvasti pidettävä suosiollisella mielellä, syntyi erikoinen sääty, papit, joiden velvollisuutena oli tästä huolehtia.

Aluksi jumalten luku oli suuri toisten niistä ollessa voimakkaampia, toisten heikompia. Mutta sitten alkoivat ne vainajain palvonnasta

yhä kauemmas kaikottaessa vähitellen harveta. Palveltiin enää vain voimakkaimpia jumalia. Ja vihdoinkin jäi niistä jäljelle ainoastaan kaikkein suurin ja mahtavin, jonka suosioon koetettiin päästä m.m. siten, että vahingoitettiin hänen kanssaan kilpailevia muita jumalia, jotka senvuoksi vihdoinkin hävisivät kokonaan tai niistä tuli pahoja henkiä. Täten syntyi dualistinen käsitys hyvän ja pahan valtakunnasta ja niiden hallitsijoista.

TAIAT.

TAIAT.

Luotuamme näin pikaisen silmäyksen uskoihin ja uskontoihin yleensä, siirrymme nyt käsittelemään varsinaista aiheitamme.

Niin varautumis- kuin henkien voiman haltuunottamismenetelmätkin kehittyivät eri kansoilla kokonaiseksi monimutkaiseksi salatiedoksi, joka käsitti lukemattoman määrän erilaisia salaisia menetelmiä, **taikoja**.

Seuraavan esityksen pyrkimyksenä on antaa lukijalle jonkinlainen käsitys niiden taikojen luonteesta joita esi-isämme niin ahkerasti viljelivät. Toisia olen vain lyhyesti selostanut, mutta selvän kuvan saamiseksi ottanut muuttamat, kieliasua tosin silloin tällöin hieman korjaillen, täydellisinä, siinä muodossa kuin ne on muistiinpantu.

Taikomiseen sisältyy kaksi pääosaa, nimittäin varsinainen taianteko ja taikaluku 1. loitsu, joka puolestaan usein jakautuu eri osiin, joista tärkeimmät ovat syntysanat ja manaus 1. kirous 1. noituminen.

Taikojen laatuun nähden on luonnollista, että koska vainajain palvonta rajoittui yksinomaan maallisen edun tavoitteluun, juuri pääelinkeinoin, kuten maanviljelykseen ja karjanhoitoon kohdistuvat taitat olivat varsin monet ja moninaiset.

Lukuisat olivat myös tautien parantamista ja terveyden säilyttämistä tarkoittavat taitat ja varaukset samoin kuin nekin joiden avulla pyrittiin vahingoittamaan toisen ihmisen onnea ja elinkeinoa tai hänen terveyttään pilaamaan.

Aikojen kuluessa ovat taitat suuresti vaihdelleet, vanhat unohtuneet ja uusia tullut tilalle. Niinpä sellaiset hyvin vanhaa perua olevat, joissa kuolleitten jäseniä käytettiin taikavälineinä, ovat varmaankin olleet varhaisempina aikoina hyvin yleisiä, mutta sittemmin ja varsinkin kristinuskon saadessa jalansijaa vähitellen vähenemistään vähentyneet. Kristinuskon vaikutus taikoihin on muutenkin ollut tavattoman suuri jopa siinä määrin, että sen jälkiä voi sanoa olevan havaittavissa melkein kaikissa sen ajan taioissa, jolloin taikoja on muistiin merkitty.

Paitsi niitä sangen lukuisia loitsuja, joissa

jo esiintyy Neitsyt Marian tai Jeesuksen nimi, on kaikkia niitäkin taikoja, joissa toiset henget käsitetään hyviksi toiset pahoiksi olennoiksi, epäilemättä pidettävä kristinuskolta vaikutteita saaneina, sillä todellisen, puhtaan vainajainpalvonnan aikana ei mitään hyviä eikä pahoja henkiä ollut olemassa, vaan kaikki henget, vainajain sielut, voivat matkaansaattaa sekä hyvää että pahaa. Dualistinen käsitys erikoisista hyvistä ja pahoista yliluonnollisista olennoista on, kuten aikaisemmin jo on mainittu, uskonnoille kuuluva.

Taikoja tarkastellessa huomaa, kuinka persoonallisia ne useinkin ovat, tekijänsä lahjakkuudesta ja mielikuvitusrikkaudesta riippuvia. Toisten koko runollinen ja tavattoman värikäs kompositio osoittaa, että niiden luojana on ollut henkevä ihminen, taiteilija, kun taas toiset ovat sangen arkipäiväisiä, mielikuvituksen suhteellista köyhyyttä ilmaisevia. Useimmat varsinkin sivistyksen liepeiltä kerätyt taiat kuuluvat valitettavasti viimeksimainittuun lajiin ollen siis jo suuressa määrin degeneroituneita. Mutta monet kaukaisilta syrjäseuduilta saadut osoittavat, kuinka korkealla tasolla tämäkin hengenviljely on aikoinaan ollut.

Sama on laita eräiden uskomuksellisten tapojen, terveydenhoidollisten varautumien, parannusmenetelmien y.m. Monet niistä ovat todella hyviä ja hyödyllisiä, alkuunpanijansa viisautta ja herkkää vaistoa osoittavia, toisten taas ollessa suorastaan järjettömiä, vieläpä vahingollisiakin.

TAIKOMISESSA ESIINTYVÄT PERIAATTEET.

Koska itse kuolemakin oli salaperäinen ja ihmeellinen, luultiin, että kaikella muullakin salaperäisellä, omituisella ja erikoislaatuksella oli sen kanssa jotain yhteyttä, ja senvuoksi uskottiin voitavan varautua vainajain henkiä vastaan harvinaisten, tavallisuudesta poikkeavien, erikoislaatuisten esineitten avulla tai jos taika tehtiin epätavallisin toimin tai jonakin erikoisena aikana tai paikassa.

Varsin yleinen on kaikkialla ollut myös n.s. **pars pro toto** periaate. Uskottiin, että sama voima, mikä piili vainajassa tai vainajan hengessä, piili myös jokaisessa sen itsensä tai sen luullun asuinsijan osassa, vieläpä kaikessa, mi-

kä oli näitä kosketanut tai jolla oli ollut niiden kanssa jotain yhteyttä.

Tästä johtui, että juuri kuolleitten jäsenet tai esineet, joilla oli ollut jotain tekemistä kuolleen kanssa, olivat aikoinaan kaikkein yleisimpiä ja samalla kaikkein voimakkaimpina pidettyjä taikakaluja.

Pars pro toto esiintyy myös n.s. **homeopaattisessa käsityksessä**, jonka mukaan kokonaisuuden osaksi arveltiin tulevan saman, minkä alaiseksi sen osa oli joutunut. Tämän vuoksi ei esim. hiuksia, kynsiä y.m. heitetty minne tahansa, vaan ne pantiin tiettyyn paikkaan.

Se ikivanha käsitys, että samankaltaisilla esineillä tai asioilla oli jotakin yhteyttä esiintyy m.m. siinä, että umpitautia parannettiin umpipuulla, maahista turpeen avulla, sikotautia sianpahnolla, vesitautia vesiheinällä, savipuolta saviheinällä j.n.e. Tästä myös johtuu, etteivät luonnonkansat anna mielellään itseään valokuvata. Koska tuo valokuva on heidän näköisensä, voi heille tapahtua samaa, mitä valokuvallekin tapahtuu. Yksinpä sivistyneittenkin parissa olen kuullut uskottavan, että jos valokuvaa pistää neulalla korvaan, tulee itse henkilönkin korva kipeäksi.

Varsin huomattavia olivat myös **neutralisoi-**
mis- ja **ominaisuuksien siirtämisperiaate**. Edel-
lisen mukaan sairas parani, jos potilas asetet-
tiin yhteyteen taudin aiheuttajan kanssa. Esi-
merkkinä jälkimmäisestä mainitakoon, että jos
henkilö pujotettiin synnyttäneen vaatteiden
läpi, saatiin siten hänen lempensä nousemaan.

PARANNUSTAIKOJA.

Tauteja luultiin enimmäkseen vihamielisten henkien tai pahojen ihmisten aiheuttamiksi. Ne saattoivat lähettää milloin minkin vamman. Jos taudin alkuperä oli tunnettu, riistettiin aiheuttajalta ensin luonto lukemalla sen **syntysanat**, minkä jälkeen herja **manattiin** matkoihinsa. Usein käsitettiin itse tauditkin henkiolelloiksi. Tällaisia olivat esimerkiksi **metsänenä, painajainen, matajainen, nari** y.m. Tulen-, raudan- y.m. vihat poistettiin loihtimalla ensin lausuen syntysanat, sitten manaten ja lopuksi kutsuen esim. mehiläistä tai pääskystä voiteen noutajaksi.

NOIDANNUOLI.

Noidannuolen manaus:

Kotihisi konna mennös,
Maahasi paha pakene,
Ilkeä isäntihisi,
Lennä päätönnä kanana,
Siipipuolla siuvuttele,
Mene silmästä sisähän,
Suusta suolihin sovita,
Kautta suolen, kautta huolen,
Kautta kainalon vasemen,
Murra suuta, murra päätä,
Murra muuta vartaloa,
Ettei toiste toivottaisi,
Vasta et pahoin tekisi.

Ellei tästäkään ollut apua, lyötiin kuumenetulla kirvespohjalla, jolla aluksi oli kolme kertaa kierretty potilaan pää, vihan vimmassa maahan ja sanottiin:

Jos et sitäkään totelle,
Kyllä sulle kyyin laitan,
Hankin harmajan hevosen,

Joll' on sivut viittä syltä,
Selkä seitsentä leveä,
Kita kahta kirvesvartta,
Se sun viepi väkistenkin,
Viepi vasten voimiasi. *

TULENVIHAT.

Tulen polttama parannettiin naisen maitoon
lukien:

Oli verkko veljeksillä,
Sisaruksilla sipale,
Nuotta neitosten kutoma,
Kalanpyyvys kaunokaisten.
Veljekset kutoivat verkon,
Sisarukset siulottivat
Yhtenä syksyissä yönä,
Kesäyönä kerkesivät.
Läksi veljekset vesille,
Emon lapset lainehille
Nuotan kera keikkumahan,
Pyytämähän pyyvyksillä,
Ulvajärven jättyröitä,
Ulvahaukia halusit.

Nurin nuotta potkettiin,
Väärin verkko heitettiin.
Eipä ollut ulvahauki
Nuotan soukan sokkelossa.

Kerta, kaksi koitettiin,
Nuotta nurin heitettiin.
Viel' ei ollut ulvahauki
Nuotan soukan sokkelossa.

Niin kerralla kolmannella
Upe oikein pistettiin,
Apajalle arvattiin,
Nuotta pohjat poimieli,
Syynäeli syväykset.

Jop' on tarttui tarpoessa
Nielun suuhun suuri hauki,
Järven jätti jäikin kiinni,
Siitä potkahti perihin,
Kääri nuotan käärehille,
Pussille vakaisen verkon.

Niin oli saalis saavutettu,
Käsissä haleva hauki,
Koukkuleuka kouran alla.

Halkaistiin halea hauki,
Koukkuleuka leikattiin,
Viillettiin viipaleiksi,
Paha pieniksi muruiksi.

Oli suolen soukelossa
Kolmannessa koukelossa
Kätkössä sileä siika.

Siika taasen silvottiin,
Auvottiin vatsa auki,
Siell' oli suolen sykkerössä
Puunteissa kerä punanen,
Kerässä tulikekäle,
Kyven pieni piiloitettu.

Kyven kynsistä livahti,
Tulen siemen siuvahutti,
Poltti puhki purren reunan,
Laian liekkiin sytytti.

Tuli kiiti tuulispäässä
Kohen nientä korkeata.
Siell' oli neito nurmikolla,
Tinarinta tievan alla.

Sen nyt tuli turmenteli,
Pahoin poltteli polosen,
Rinnat raukan raiskaeli,
Nisät haavoille haventi.

Ken nyt voitehet vakaiset
Haki haavoihin hopusti?

Pääsky lentohon lehahti,
Suventuoja tuulispäänä,
Siipi siukui, noukka notkui,
Sulan päät on sujuskeli.

Lensi kauas leuhotteli
Yli yheksän merenkin,
Selän suuren kymmenennen.

Sieltäpä simoa nouti
Kukan keltaisen kupeesta,
Sinilatvan laitasesta.

Jäinen mies merestä nousi,
Jäinen hattu hartioilla.
Se nyt tulen turmenteli,
Liekin sammutti samassa,
Huokui huurua kipuihin,
Haavan polttechet paransi. []

RAUDAN VIHAT.

Kun teräaseella oli jotakin paikkaa vikutettu, pureksittiin terää hampailla ja luettiin rautalukuja:

Rauta karkia, katala,
Et sä silloin suuri ollut,
Etkä suuri, etkä pieni,
Kun sa maitona makasit,
Hyhmän lailla hyllyelit
Neitsy Maarian nisässä,
Immen nuoren ihon alla.

Rautaraukka, Luojan lahja ,
Kalu kaunis tarpehessa,
Et sä silloin suuri ollut
Etkä karski karkiana,
Kun sa maitona makasi
Velttehenä vellottelit,
Liemenä lihan sisällä,
Luien alla luikertelit
Nuoren neitosen nisissä,
Maitosuonissa sulana.

Eikä haavas hautehia,
Voitehia voimakkaita

Ensiaikojen alussa
Kaunihilla kannikalla
Vaatinut vähintäkänä.

Tuli lemmon lenkosääri,
Hiien koira hiihätteli,
Muurahainen murren alta
Mustan käärmeheh komosta.

Sep' on haaransa hajoitti,
Keikistihe kehno raukka,
Laski vetensä vetelän,
Kusta haavan kullahille.

Siit, on polttechet siennä,
Haavan läyle lähtenynnä.

Mehiläinen meen emäntä,
Karjapiika Herran karjan,
Tuopas mettä taivahasta,
Hunajata huuhattele
Voiteheksi vammoilleni,
Tuskilleni tuikioille.

Ensin silkillä sitase,
Kultalangoilla kutase

Rau'an karskin raatelukset,
Pahoin tehnehen tekoset.

Voia alta, voia päältä,
Sipase sivukin puolta,
Laitapuolta lauhentele.

Mehiläinen meen emäntä,
Lennä silkkisiipinesi
Aina Maarian majalle
Saamahan simoa sieltä,
Mettä haavan hauteheksi,
Lääkkeheksi läylehelle.

Siveltele sillä jälki,
Rauan haava haalentele,
Alta aivan terveheksi,
Päältä paljon paremmaksi,
Kuin on ennen ollutkana,
Laiat uuelle lihalle,
Haavan vieret haamullensa. []

VESIPARANNUS.

Veteen, jolla sairas aiottiin parantaa, luettiin aluksi:

Vesi on vanhin voitehista,
Kosken kuohu kastehista,
Paju puista, mätäs maista,
Tiainen ilman lintusista.

Sill' on Ristus ristittynä,
Valta kaikki kastettuna,
Tuolla Juortanin joella,
Pyhän virran pyörtehellä,
Johon kaikki joet tulevat,
Virrat latvoin lankeavat.

Sillä saastat sammuttelen,
Pyyhin pois pyhät kipunat.

Sitten vasta ryhdytään puoskaroimaan. Pannaan veteen kapineita ja aineita sen mukaan kuin taudin parannus vaatii. *

PUUN LOUKKAAMA.

Kun puulla on loukattu, loihditaan seuraavasti:

Puu puhas Jumalan luoma,
Luojan suuren siementämä,
Herran kallis kasvatelma,
Jossa peipposet pesivät,
Pikkulinnut pilpattavat,
Keltä oot sa käskyn saanut
Ihmislasta loukkaella?

Eihän ennen Eetenissä
Luoja loukata luvannut,
Ihmisiä ilman vuoksi,
Suotta pahoin paiskaella.

Eikä vanha Wäinämöinen,
Laulaja iänikuinen,
Sallinut sun sitä varten
Kasken keskellä kasuta,
Viljamaalla vihannoia,
Että syyttä syyttömiä
Vammoillasi vaivoaisit,
Luvattani luihin asti
Kiroillasi kiusoaisit.

Paranna siis paha työsi,
Konnantyösi korjale.
Lääki vammat lääkkehillä,
Kiroi itseesi imase.
Jälkes voia voitelulla,
Haavat hautele hyvästi. []

KÄÄRMEEN PUREMA.

Metsästä löydetyllä tuntemattoman kissan
pääkallolla painellaan haavaa ja luetaan:

Kuinkas silloin lauletaan,
Ja kuinka kujerretahan,
Kuin käärme käsille käypi,
Mato sormille matavi:

Kaikulainen, kärkyläinen,
Kähyläinen, kärhyläinen,
Tulikulkku tuikijainen,
Tiejän mä sinun sukusi,
Vaan en konna karvojasi.

Sinervä sinun sukusi,
Sinervä sinun isäsi,

Sinervä sinun emosi,
Sinervä sinä itseksi!

Tulikulkku tuikijainen,
Tiejän mä sinun sukusi,
Vaan en konna karvojasi.

Punerva sinun sukusi,
Punerva sinun isäsi,
Punerva sinun emosi,
Punerva sinä itseksi!

Tulikulkku tuikijainen,
Pahan hengen pajan nauha,
Tiejän mä sinun sukusi,
Vaan en konna karvojasi.

Pirun karva, pilven karva,
Maan karva, kanervan karva,
Karva taivahan yheksän.

Suluan sinun vihasi,
Kuni kuut sulattaessa,
Rasva röyhyteltäessä.

Tule työsi tuntemahan,
Pahasi palauttamahan,

Ennenkuin sanon emolle,
Luojallesi luettelen!

Luojasi sinut kirosi,
Mahallasi maata käyä,
Maa käyä, kivi koluta,
Lahokanto laukeskella,
Aijanmurto astuskella.

Sitten otetaan vettä ja siihen luetaan veden
synty. Veteen puristetaan haavasta verta,
minkä jälkeen haava pestään. Lopuksi sidotaan
pajunkuori haavan päälle ja kissan pää-
luu viedään takaisin vanhalle paikalleen, mistä
se oli otettukin. *

KITTI LÄÄNEN KÄÄRMEENMANAUS.

Otetaan yhdeksästä pajupensaasta vesa kus-
takin ja niiden kuorilla sidotaan pureman ylä-
puoli tiukkaan sekä lausutaan:

Hyi sinä hiien suksisauva
Matkasauva manalaisen!

Miks' sä läksit liikkehille,
Kulkusille kurja raukka,
Koitonna kiertämähän,
Majatonna maailmalle?

Kotisi on kannon alla,
Pajun alla pesäs' paikka.
Siell' on hiis' sun synnyttänyt,
Valutellut vatsastansa.
Ota omas, veä vihas,
Niele itse nujakkasi,
Kiroi suussasi sulata.

Ken käärmeen tappoi, sai yhdeksän syntiä anteeksi. Jos sen teki lapsena ollessaan, jolloin ei vielä ollut suuria syntejä tehnyt, sai vastaisuudessa yhdeksän raskasta syntiä anteeksi. []

SISILISKON PUREMA.

Sisiliskon puremassa otetaan kylmää vettä pahkakuppiin, kaavitaan vanhasta vaskesta ruostetta ja puukolla hämmennetään loihtien:

Sinervä kanervan alainen,
Lahokannon kaivelija!

Vingas Vangahan makasi,
Tuli poika maattaessa,
Unkerma levättäessä.

Mihin poika pantanehen?
Poika pannahan vetehen.

Ei ole pojan hyvä olla,
Ve'essä ei vieretellä,
Vanhat ongella ottavat,
Nuoret nuoralla vetävät,
Siimalla sivaltelevat.

Vingas Vangahan kanssa
Ne tuossa tuumaileikse,
Käänteileikse katseleikse,
Mihin poika pantanehen.

Jo poika pantihin palolle,
Lahokannon kainalohon,
Koivupötkkelön komohon.
Siellä toukaksi tuli,
Sisiliskoksi sikesi.

Vaan kuka käski pahan tehdä,
Isosiko, emosiko
Vaiko valtavanhempasi?
Tule nyt työsi tuntemaan,
Pahasi parantamaan
Ennenkuin sanon emolle!
Enempi on emolla työtä,
Vaiva suuri vanhemmalla,
Kun poika pahoin tekevi,
Lapsi tuhmin turmelevi.

Sitten annetaan tätä vettä sairaalle ja voidellaan sillä kipeätä sanoen:

Neitsyt Maaria emonen,
Tuo sulka suojassasi,
Simatilkka Sulkasessa,
Jolla voijan voipunutta,
Pahoin tullutta parannan.

Lopuksi syljetään vaskipalaseen, jota lämmitetään tulen paisteessa ja tällä vaskipalasella painellaan kolme kertaa kipeätä kohtaa kipujen manauslukuja lukien. *

RIISITAUDIN LUKU.

Naat' oli nuorin neitosista,
Ihanaisin impysistä,
Sievin sisarten seassa,
Teki tielle vuotehensa,
Pahnansa pahalle maalle,
Kalttoiselle karkialle.

Siinä vaipui vaivuksihin,
Horroksihiin hoiperraille.
Perin tuulehen makaapi,
Avorinnoin ahavahan.
Tuuli nosti turkin helman,
Pohja polvet paljasteli,
Ahva heilutti hametta,
Viima tunki turkin alle.

Tuuli teki tiineheksi,
Iili immen raskahaksi,
Ahva paksuksi panevi.

Kantoi kohtua kovia,
Kantoi kuuta kaksi, kolme,
Sekä vielä viisi kuusi,
Kantoipa kaheksan kuuta,
Ylen pitkä yheksän.

Kun oli kuita kulununna,
Täyttynynnä täysi määrä,
Ylitse yheksän hiukan,
Viikon verran kymmenettä,
Impi tuskille tulevi,
Pintehille piikaraukka.

Tästä impi täyteläinen
Paneutui pahoille mielin,
Kovin säikkyyi sätkiänsä,
Joutuhun merelle juoksi,
Sukkarihmatta sulahan.

Siellä huusi huikeasti,
Kajahutti veen kaloille:
Tuopas kiiskinen kinasi,
Nuoliainen nuljakkasi.

Sitte varsin vaivattuna
Neitsy syöksihe syville,
Vesihien hinkaloille,
Alle peittehen yheksän,
Alle viien villavaipan.

Teki poikoa yheksän,
Tyttölapsen kymmenennen.

Sitte hän sivuiset siivet
Otti vyöltä Wäinämöisen,
Joilla sivujaan siveli,
Perävieriään veteli,
Kunnes tuskat taukoavi,
Huojentuvi vatsan vaivat.

Kun oli päässyt pälkähästä,
Vatsan väänteistä kovista,
Saunan lanoilla saneli,
Nimitteli poikiansa,
Laulatteli lapsiansa,
Minkä mainitsi maaksi,
Minkä kuuseksi kumaksi.
Riisi oli poika ruivantoinen,
Ruivantoinen, räiväntöinen.

Kuss' on riisi ristittynä,
Kaluaja kastettuna?

Kaivolla Kalevanpoian,
Ketaroilla pienen kelkan.

Kust' oli vesi otettuna,
Kannettuna riien kaste?

Eipä ollut etähältä
Kastevesi kannettuna.
Oli läävän lähimailta,
virtsaikaivon kaltehelta.
Eikä ollut puhtahinta,
Helakinta herjan kaste.
Haikeasti haisevata,
Likaisinta liivavettä
Oli kurjan kasteheksi,
Tuotuna tuvan takoa.

Kunne käsken kääntymähan,
Ristittyä rikkomasta,
Kastettua kalvamasta?

Tuonne mä sinun manoon
Tuhatmalkosen malohon,
Satalauan lappiahan,
Kurjan kirkon kynnysalle,
Jossa papit pauhajavat,
Miehet messua pitävät.

Jos et sitä jo pakene,
Kunne mä Sinun manoon?

Tuonne mä Sinun manoon

Juoksevan sutosen suuhun,
Vatsaan Antero Vipusen,
Jok' on viikon maassa maannut,
Kauan liekona levännyt,
Joll' on kuusi kulmaluulla,
Pajupehko parran päällä.

Jos et sitä jo pakene,
Kunne mä sinun manoan?

Tuonne mä sinun manoan,
Suurille sotakeoille,
Miesten tappotanterille,
Joss' on verta vyöhön asti.

Siell' on luutonta lihoa,
Suonitonta pohkimoa,
Syö'ä miehen syöläimmän,
Haukata halunalaisen.

Jos et sitä jo pakene,
Minne mä sinun manoan?

Tuonne mä sinun manoan
Jalopeuran kielen alle,
Karhun kauhean kitahan.

Mene sinne, kunne käsken,
Kohen vuorta korkiata,
Kipukallion koloihin,
Hiien vaivan valkiahahan.
Ota sen sutosen sukset,
Lemmon leppäset sivakat,
Pahan hengen paksut sauvat,
Hiien karhun rautakannat,
Joilla hiihät hiien maille,
Lemmon maille leuhottelet. []

KORPPIEN JA MUIDEN RIUTTAIN MANAUS.

Korppi kolmen lemmon lintu,
Riutta hii'en herhiläinen,
Jok' on tehty tervaspuista,
Janhuksista jamaeltu,
Kasvanut on konkelossa,
Hiilihauan paltehellä.

Mist' on korppi siivet saanut,
Hiien lintu höyhenensä?

Hiilistä on herja saanut,
Siivet mustat selkänänsä,

Höyhenet on palopuista,
Nokipuista nulverrettu,
Sääret hien sälyksistä,
Jalat lemmon länkilöistä,
Runko ruman tukkipuista,
Nokka korton kirvehestä,
Pää pirun pataranista.

Lennä sinne, kunne käsken,
Kohen vuorta korkiata,
Vasten varvikkomäkeä,
Siell' on luutonta lihoa,
Suonitonta pohkimoa. []

KUIVA MATAJAINEN.

Matajaisella ymmärretään ylipäänsä kolotusta ja jäsenten särkyä eli kivistystä. Kuivaksi matajaiseksi kutsuttiin kolotusta, jossa ei ihon päällä ole mitään ruohtumaa, turvotusta eikä ajetusta. Sitä puoskittiin kolmella nuppineulalla, joilla hiveltiin ja kierrettiin kipupaikan ympärystä kolme kertaa kullakin neulalla erikseen ja hiveltäessä puhallettiin seuraava manaus:

Kun Jesus Jumalan poika
Kera Pietarin vaelsi,
Niin on Pietari kysyvi,
Tie'ustaapi tällä lailla:
Herra, miks' ei heinän juuri
Kasva kiven kaltehilla?
Ken on kiven korttanunna,
Lumonnunna luolan kyljet,
Pahikkoiset pahentanna?

Herra vastas vuorostansa,
Noin on lausui, näin opetti:
Siks on kivi kirottuna,
Kortettuna vuoren kylki
Heinänhelpehettömäksi,
Laihimmaks leipämaita,
Kun on käärmehet asunna,
Pesinynnä ma'ot mustat
Ensin kallion koloissa,
Kiven kylmän kyljen alla.
Siit' on kivi kortettuna,
Heittanyynnä heinän kasvun.
Mato musta, kaksikieli
Korttoja on kylvänynnä,
Kiroihin sen pahoin pannut,
Ett'ei ilmoisna ikänä,

Kuuna Herran valkeana
Hepo hauko heinänpäitä
Kiven kylmästä kylestä.

Matajainen maon äiti,
Imettäjä ilke'inen,
Antoi kivelle kironsa,
Pahan voiman pahikoille.

Jää nyt jäsenten kolotus,
Matajainen minut päästä,
Mene kolkkohon kotiisi,
Emos luokse luonnuttele,
Jäyä lemmon luolikoita,
Kivikoita kiusaele! []

VESIMATAJAINEN.

Kun ihoa turvotti, paisutti tai muuten pakotti, arveltiin sen olevan vesimatajaisen. Kolmella nuppineulalla tuli silloin kipupaikkoja nivellä näin manaten:

Kyllä tieän sinun syntys',
Arvaan alusta, riutta,

Ihan ensi entehistä,
Viikon oot vilussa ollut,
Kauan tanhuan takana,
Alla virtsan oot virunna,
Talven tallin sillan alla,
Mustan kosken kupehella,
Vilun vierustoverina.

Siit' on sammakko samea,
Konna musta muuttanut,
Sinun lammin lainehilla,
Kulettanut kolvissansa,
Aaltoloille aavan järven .

Niin oot kurja kuleksinna,
Kauan kiertännä katala,
Veen vetelän veljeksenä
Lätäkköjen lähimailla,
Aallon siskona asunut,
Lainehien lankosena,
Vaahon valkean seassa,
Pärskyn julman päänalaissa.

Lähe tästä, kun lähetän,
Katoa kipusi kanssa! []

HIVELLYKSEN PARANNUS.

Hivellyksellä ymmärretään ihon verekselle lihalle hankautumista. Myöskin jos suonet tulivat helliksi, kipeiksi, sanottiin niiden hiveltyneen. Puukon hamaralla hivellään kipeää paikkaa ja lausutaan:

Jesus ajoi hevosella
Kalahau'in karvaisella.
Hiveltyipä hevon jalka,
Varsan säärtä säilösteli
Kulkeissaan kylän ohitse
Kivisellä kirkkotiellä.
Marja istui mättähälle
Suonia sovittamahan,
Lihanpäitä liittämähän.

Mihinkä mie tämän hivutan?

Hirvenjalkahan hivutan,
Peuran jalkahan peruutan. []

METSÄNNENÄ.

Jos metsännenä on tarttunut silmiin ja silmää alkaa vaivata, niin otetaan umpihetteestä vettä kattilaan ja vuollaan siihen hopeata, mu-rennetaan semmoisesta raidasta lahoa, joka pi-meässä kiiltää, kuin kissan silmä, ja hopearaha pannaan kattilaan; vesi lämmitetään ja annetaan sitä ensin juoda ja sitten pestään sillä silmiä ja luetaan:

Mistä oot herja heitetynä,
Tahi tarttunna tavaton,
Silmia siristämään,
Näkimiä näykkimään?

Kuin sä lienet metsän herja,
Mene metsähän maoksi,
Tahi käeksi kukkumahan,
Kukkumahan kujasille,
Laulamaan latojen päälle,
Tahi kummun kuulusaksi.

Jos sä lienet veen herja,
Mene vienoon vetehen,
Allina ajelemahan,
Laklasina laulamaan.

Kuin sä lienet maan herja,
Mene maan matoseksi,
Tahi käännyt kääremeheksi,
Syömähän maan jyviä,
Maistelemaan maltahia.

Siirry pois sinikeränä,
Punapuolana putoa,
Silmii siristämästä,
Näkimiä näykkimästä.
Tahi, jos et sitä tottele,
On mulla kukko kuusikuinen,
Kananpoika kaheksikuinen,
Joll' on suu syltä laaja,
Kaula kahta keihäsvartta,
Syömähän tätä kipua,
Tätä talmaa tappamahan.

Sitten viedään pesuvesi koskeen ja muura-
haiskekoon ja vanhan lepän juureen. Raha na-
kataan myös koskeen. *

RUTTO.

Ruton manaus:

Rutto ja rupinen tauti
Ovat hiien hintsasemat,
Pahan polkemat polokset.
Kalma on ne kasvattanna,
Ruokkinunna rinnoilansa.
Käski hiisi heilumahan,
Ilmassa vaeltamahan,
Kulkemahan kaikkialla.

Minne mä nyt sun manannen,
Kunne käsken kulkemahan?

Lähde täältä Turjan maahan,
Hiien maahan hiuvahuta,
Siell' on emosi elossa,
Kantajasi kuolematta.
Pakene paha jo täältä,
Väisty herja helvettihin. []

HAMMASSÄRKY.

Hammastautisen piti tuoda metsästä niin suuri sylyllinen tervaksia kuin vain jaksoi kantaa ja kotia tultuaan kiertää kartano 3 kertaa vastapäivään. Sen jälkeen tuli hänen kaivaa kuoppa ja panna osa tervaksia siihen palaamaan ja kaataa tulen yli muuripata kumoon. Sitten piti ottaa kolme kolmihaaraista leppäpalikkaa, joiden joka haaraan oli sidottu tulipunaista lankaa ja kiertää kolme kertaa vastapäivään padan ympäri. Kierrettyä pantava loput tervakset tuleen padan alle ja kierrettävä uudestaan. Lopuksi piti sylkäistä kolmasti padan pohjaan.

Hammastaudissa auttoi myös, jos kuivatulla tikan kielellä kaiveli hammasta. Mutta tikka ei saanut olla pyssyllä ammuttu. Vain ansalla saadun tikan kieli oli tähän tarkoitukseen kelpaava. *

KORVASÄRKY.

Korvasärkyä parannettiin kaatamalla kirkonviiniä korvaan. *

NÄRÄSTÄMINEN.

Kun ottaa kiiltomadon ja tappaa sen kämmenellään, niin sitä, joka nuolee tätä kämmentä kolme kertaa, lakkaa närästämästä eli »mato menee maksalta pois.» ☆

Ei närästä koko kesänä, jos ottaa keväällä ensiksi näkemänsä mansikan suuhunsa ja panee sen sitten kahden kiven väliin. ☆

SELÄN KUOLEMINEN.

Selkä ei kuole koko eloaikana, jos itse sitoo ensiksi leikkaamansa ruissitoman, kääntää sen kahdenkerran ja sitten istahtaa sen päälle.

Kuollut selkä paranee, jos kuoposen tai kaksoisten äiti sitä sotkee. ☆

NARI.

Jos käsi on ranteesta kipeänä niin, että se narisee, on kipeällä kädellä nostettava kolme kertaa muutetun talon nurkkaa.

Toinen kysyy: Mitäs nostat?
Nostaja vastaa: Nostan naria.
Kysyjä: Nosta niin, että paranee!
Nostaja: Sitä Jumala suokoon!
Nämä kysymykset ja vastaukset kerrataan
yhdeksän kertaa. +

VENÄHTÄNYT.

Jos käsi venyi soutuessa tai peltoa leikattaessa, otettiin semmoisia niisiä, joilla jo oli kudottu, ja solmittiin niistä parin kolmen kyyvärin pituinen rihma. Sitten mentiin takaperin oven luo, tehtiin rihmaan takanapäin kolme solmua, kierrettiin se kahdesti myötäpäivään ja kerran vastapäivään vasemman reiden ympäri sekä viimein käärittiin sillä venynyt paikka.

Venymisen paransi myöskin kahdeksanpäinen villalanka, johon oli tehty kolme solmua, kun sen kääri venymän ympäri.

Jos käden kalvonen oli venynyt, tehtiin sen ympäri side mustasta, punaisesta ja valkeasta villalangasta. []

NISKAIN NYRJÄHTÄMINEN.

Jos kaatuessa tai muutenkin niskajänteet tärähtivät ja tulivat kipeiksi, piti kellotapulista noutaa palanen kellonsoittonuoraa ja liestytää hienoihin säikeisiin. Otettiin vielä yhdeksänlaista lankaa, jotka kierrettiin yhteen soittonuoran säikeiden kanssa ja pantiin kaulan ympäri kolmeen solmuun sidottuna. Ellei soittonuoraa saatu, nyhdettiin kolmivuotisen tamman hännästä hiukan jouhia ja niitä käytettiin nuoran sijasta. []

PAISEET.

Jos paiseesta ottaa märkää ja panee sitä kauniiseen sukkarihmaan, jonka sitten heittää tielle, niin paiseet häviävät tarttuen siihen, joka rihman löysi. Paise paranee myös, jos panee märkää kepinnenään ja hakkaa sen sitten näkymättömiin maan sisään, tai panee märkää portin saranoihin. ☆

LIAT.

Jos kehen tuli liika eli kasvannainen, ihon-
näköinen paisuma, sen piti painella sitä koi-
vun liialla. Koivussa nim. joskus näkee puun
rungossa kyhmyn, joka on puuainetta, valkea
tuohi päällä, eikä ole muuten kuin tuohesta
emäpuussa kiinni. Painettaessa lausuttava:

Liika kalman kasvattama,
Hornan haudoissa kyhätty,
Julman joukon joutolapsi,
Väen juuttahan valikko,
Ootko suuttunut sukuusi,
Kauhtununna kantajaasi,
Kun sä kurja tänne kuljit,
Tänne riensit hiien riutta
Kenenkähän kutsumatta,
Vaatimatta vaivojasi?
Mee nyt täältä mäntypuuhun,
Hongan kylkeen kyhennäihe,
Siin' on suoja ollaksesi,
Vaalo vaivatun eleä,
Lähe sinne, kun lähetän,
Mene sinne, kun manoaan! []

Liika paranee myös, jos loppukuulla kuun-
valossa painaa sitä vasemman käden nimettö-
mällä toistaen:

Kuu syö liikaa,
älä liian kantajaa!

tai jos painelee sitä kolmasti kuolleen sor-
mella. ☆

SYYLÄT ELI RUUPAT.

Ruupat häviävät, jos niitä hankaa sunnun-
taina kirkonseinään tai kirkossa tuntematto-
man ihmisen vaatteisiin;

tai voitelee niitä lehmänläjän tai maakiven
päältä otetulla vedellä;

tai solmiaa lankaan yhtä monta solmua kuin
on ruuppiakin ja viskaa langan menemään.
Ruupat häviävät niin pian kuin lanka on ehti-
nyt mädäntyä. ☆

NAARANNAPPI.

Naarannappi parannetaan pyyhkimällä sitä leipäpalasella, joka sitten syötetään koiralle. Lopuksi on näppylää pyyhittävä koiranhännällä. ×

SAVIPUOLI.

Savipuolesta pääsee voitelemalla sitä pyhäaamuna ikkunanhiellä tai kovasimen hiellä;

tai painamalla kovasimella, johon on piirretty viisikanta;

tai jos polttaa kirjoitettua paperia posliinilautasella sen valkean kohdan päällä ja sitten sivelee savipuolta sillä hiellä, joka näin on tullut lautaselle. ☆

JUOPPOUS.

Juoppo parannetaan siten, että lypsetään maitoa kolmelta mustalta sialta tammilauta-

selle. Maitoa pannaan sitten kolmasti ryypyn sekaan juopon tietämättä. Tämän jälkeen ei hänelle enää viina kelpaa. *

RUOKAHALU.

Ruokahalu paranee, jos kohoavan taikina-korvon keskeltä otetaan taikinaa, siitä leivotaan leipä ja paistetaan hiilillä. Tämä pitää ensin pujotella oven rivan ja kiemuraan pala-neen päreen karren kautta, sitten vasta syödä. Hyvä on myös pureskella kylvssä haisu-liho-jaan. ×

PIKKULASTEN TAUDIT.

Jos ei tiedetä, mikä lasta vaivaa, annetaan hänelle äidinmaidon mukana elohopeaa kodan liedellä paistetun perunan sisässä. []

Jos lapsen suu on sampailla, otetaan poika-lapselle verta kukonharjasta, tytölle kananhar-jasta ja annetaan syödä. *

Sampailla oleva lapsi paranee myös, jos tätä tautia sairastanut puhuu lapsen suuhun;

tai jos tuodaan sammaslähteestä vettä, uh-
rataan lähteeseen joko neuloja tai rahaa ja
annetaan vettä lapsen juoda.

Kierosilmäinen lapsi parannetaan pujotta-
malla äitinsä paidan tai messukasukan läpi;

tai kiertämällä se kolme kertaa sen lattiasta
nostetun palkin ympäri, jolla lapsi on synty-
nyt. ☆

Pilaaminen.

Ihminen pilataan **kuihtumaan**, jos hikisestä
vaatteesta leikellään nuppuja ja ne kääritään
tieltä löydetyllä kolmella hevosen hännänjou-
hella luojaan kääröön ja kääro viedään hettee-
seen, sellaiseen joka aina kiehuu.

Paranisi jos löytäisi ja purkaisi. Jos ottaa
jonkun hetteen pohjasta mutaa päänsä alle,

niin nukkuessa ilmoitetaan, missä hetteessä
käärö on. Ja jos käärön päästää irti, niin pa-
ranee. Mutta jos vie sen kituvan puun rakoon,
rupeaa pilaaja kitumaan, ja jos katkoo jouhet,
kuolee kolmessa päivässä. *

Mielenvikaiseksi pilattiin panemalla ruumiin-
pesuvettä sen ihmisen ruokiin, jota aiottiin
pilata. *

Kirkonmultaa syöttämällä saatiin sairastu-
maan **lentotautiin** tai kitumaan. *

Jos ken tahtoi saada vihamiehestään **juo-
marin**, hän tarjosi tälle viinaa ja viskasi poh-
jalle jääneen tähteen tuliseen uuniin. Silloin
alkoi pilatun mieli palaa viinan perään.

Karjaonnen voi pilata pistämällä juhannus-
yönä kirnunmännän naapurin navetan ikku-
nasta sisää sanoen:

Maito sinulle,
voi minulle. *

Jos tahtoi, että **pedot** söivät naapurin karjan,
oli mentävä tanhualle eli kujalle ja käännet-
tävä niiden jäljet nurin. +

Karhu saatiin yllytetyksi toisen talon kar-
jan kimppuun panemalla laskiaisena salaa
kolme karhun kynttä ja kolme hammasta kel-
lokkaan parteen ja sirottamalla karhun kynsi-
mää lahoppuun murua jokaisen lehmän sel-
kään. *

Hevonen pilataan kulkemaan, kun löytää
aamulla ennen päivännousua sen semmoiset
öiset jäljet, jotka ovat itään päin. Niitä ote-
taan kolme askelensijaa ja käännetään nurin
paikalleen ja ruumiinmittakepillä lyödään
kolme kertaa kuhunkin käännettyyn kavionsi-
jaan samalla synkällä luonnon nousemalla ki-
roten:

Ota perkele ohjokset,
pijä suoraan suitsia
Pimeähän Pohjolahan,
ijän ikuisen alalle,
ettei kuulu kuuna päänä,
palaa sinä ikänä!

Silloin hevonen juoksee pysähtymättä kunnes kaatuu kuoliaana maahan. Se ei välitä järvestä eikä mistään, menee vaikka tuleen, jos tielle sattuu. Tällöin se ui hyvin kevyesti, mutta jos ihminen sattuu näkemään, se käy raskaaksi ja alkaa kovin turskuttaa, mistä tietää, että se on kirottu kulkemaan ja kuolemaan. *

Tervahauta pilataan, kun otetaan kiertolaisen hevosen lantaa kolme kakarata ja pannaan ne salaa haudan silmään. Silloin ei lähde terva piipusta, vaan se vain tyhjänä kopisee vaikka haudassa on tervaa aivan yli äyräitten. Mutta se juoksee vain tuleen eikä osaa valua piipusta ulos. *

Tervahauta päästetään kiroista siten, että otetaan hautakurikka, jolla on tasattu haudan rintaa laskenta-aikana ja nakataan se kolmelta puolelta yli haudan, viimeisen kerran nakataan halssin yli ja siihen jätetään. Sitten vanhan kirveen kasalla piirretään haudan laelle viisikanta kirvestä nostamatta, otetaan kolmihaarainen männynvesa ja sillä piiskataan hautaa yltympäri kolme kertaa, kaksi kertaa

myötäpäivään ja yksi kerta vastapäivään ja männynvesa pannaan piipun viereen. Ja jos pilaajaa halutaan kurittaa tai tappaa, niin kun ruvetaan laskemaan haudasta tervaa, niin tirautetaan sammakon suuhun ensimmäinen tippa, sidotaan punaisella langalla ja viedään kaskeen semmoiselle paikalle josta sen helposti löytää. Pilaaja tulee virmaiseksi, vaan jos tulee tunnustamaan pahat tekonsa ja jos tervahaudan omistaja haluaa päästää sen virmaisen entiselleen, hän etsii sammakon käsiinsä, päästää irti köytöksistä ja pesee tervan suusta, niin paranee. Mutta jos sammakko on ennättänyt kuolla, niin ei tule aivan entiselleen. Jos pilaaja tahdotaan tappaa, työnnetään sammakko haudan huokoseen, niin kuolee sillä hetkellä tai jos haudataan maahan kuin vainajat, kuolee kitumalla kolmessa päivässä. Samoin käy, jos sammakko upotetaan järveen. *

Kaivo pilattiin siten, että kolmesta talosta otettiin, mieluummin varastettiin uuniluudan tyngät ja käärittiin ne katajan juurella yhteen nippuun. Elävää hopeaa pantiin sulkaan ja tungettiin luutakääröön, minkä jälkeen käärö

hukutettiin siihen kaivoon, joka aiottiin pilata,
näin sanoen:

Menköön vesi yhdeksän syltä syvään ja
saman verran syrjään. *

KIROJEN KIRVOITTA- MINEN.

Jos tiedettiin, missä päin kirojen lähettäjä
eli panija asui, tehtiin sinnepäin vievälle tielle
kolme ristiä veitsellä. Jos ei ollut tiedossa teh-
tiin ristit kolmen tien risteykseen lausuen:

Itse noita nuolihinsa,
Tietäjä teräksihinsä,
Keuhkoihinsa kiertyköhön,
Maksoihinsa maatukohon,
Ettei pääse päästäjättä,
Lunnaitten lupoaamatta
Alta korttojen kovien,
Alta kirojen omien. []

Kiroissa oleva paranee, jos hänelle salaa syötetään tai juotetaan ennen käen kukkumista piiskaamalla tapetun, paljain käsin koskematoman käärmeen lihaa;

tai jos hänelle annetaan salaa kiroajan vaateista tai hiuksista polttamalla saatua tuhkaa ruokaan tai juomaan sekoitettuna. — Parasta oli hiusten ja sitten ihoa lähinnä olevan vaateen tuhka. —

tai antamalla hänelle kolmesta kynnyksestä kustakin otetun kolmen lastun tuhkaa. ★

Jos joku oli omissa kiroissaan otettiin hänen päästään hiuksia ja heitettiin palavaan pesään sanoen:

Tuolla tuskasi palakoon,
Ulos piipusta pihalle! ★

Vesihiisi päästetään siten, että rannalla olevaan korkeaheinikkoiseen niitynäyrääseen kaivetaan tarkalleen miehenmentävä reikä. Reijän ympäri tehdään tuli kesueenkannoista. Sai-raaseen sidotaan nuora, joka pujotetaan rei-

jästä. Sairas tyrkätään järveen ja vedetään nuoralla reijästä tulen läpi maan pinnalle. Tämä toistetaan kolme kertaa. Sitten otetaan koskesta vettä, kosken kivellä tai pienellä saarekkeella pestään potilas ja puetaan uusiin puukimiin, vanhat heitetään virran vietäviksi. Eikä kukaan voi näitä vaatteita käyttää, sillä ne eivät pesemälläkään puhdistu. Vesi jolla potilas on pesty viedään sille paikalle, missä vesihiiden arvellaan tarttuneen. Mutta jos ei varmaan tiedetä paikkaa, on paras mennä niin ylös, että se varmasti jää alavuon puolelle. Kyllä virta vie oikealle paikalle, olkoon sitten likellä tai kaukana. *

Jos lehmä on pilattu lypsämästä, tehdään orpotuohesta kolme lippia, joihin lypsetään pilatun lehmän maitoa. Mennään nurmikkoiselle koskenrannalle ja pistetään nurmipenkereeseen kepillä reikä niin, että se ulottuu veteen asti. Tähän kaadetaan maito ensimmäisestä lipistä ja reikä poljetaan kantapäällä umpeen. Sitten pistetään keppi kosken rannalla kasvavan lepän juurien alitse ja siihen kaadetaan toinen lippa, kolmannesta lipistä tipautetaan kosken heinikkoon, kaikkennimisten puitten juurille,

toukoppeltoon, pellon pientarille, sellaisiin paikkoihin, mistä lehmän on tapana syödä tai mistä sille leikataan ja viimeksi vanhan aidan varaseipään juureen maitosanoja ja karjan varomussanoja lukien. Tyhjät lipit viedään koskeen, lehmä pestään kokonaan ja pesuvesi viskataan muurahaiskekoon. *

Jos koira on pilattu niin, ettei se hauku eikä löydä otuksia, reväistään kappale huonomaisen naisen hameenhelmasta ja kääritään sen kaulaan. Silloin koira tulee entiselleen. *

Jos pyssy oli kiroissa eli kortoissa, laskettiin omaa vettä piippuun, joka pestiin metsäneläimen verellä ja hangattiin kuivaksi tappuroilla. Sitten sihtailtiin piipun suupuolelta ja lopuksi ammuttiin olan yli taakseen katsomatta. []

Osumattomiksi pilattuja pyssyjä korjattiin vielä m.m. panemalla elohopeata piippuun tai ampumalla sen läpi käärmeen. (Kangasniemi.)

Jos nuotta on pilattu, otetaan kolme yksikantaista pihlajanvesaa ja viedään nuotanperä semmoisen vesikiven päälle, mistä aalto lyö ylitse ja sitä parempi, mitä kauempana se on

rannasta. Pihlajanvesoilla piiskataan verkkoa, tuli kuljetetaan kolmasti läpi perän ja joka kerta nakataan taulankappaleet vasemman olan yli järveen. Soudetaan apajan perille ja pihlajat viskataan potkettaessa perän mukana

tuulen tuuteltavaksi,
aaltojen ajeltavaksi
alle ilman ajattamon.

Sitten vedetään apaja ja kun perä on nostettu veneeseen, niin sen sijalle vuollaan hopeata, tinaa ja vaskea kolme vuolua kutakin. Ensimmäisen apajan kalat keitetään perkaamatta ja suomustamatta suolineen ja kaikkinen roskineen eikä syödessä käytetä veistä eikä lusikkaa. Silloin paranee kalaonni. *

Pelto päästetään rikkeistä, kun juhannusyönä otetaan sammakko ja tehdään sille lepästä ja punaisesta langasta ajoneuvot: aura ja kaikki mitä siihen kuuluu. Sammakko vajastetaan auran eteen ja sillä kynnetään ristiin kolme vakoa eri suuntiin. Vakojen risteykseen kavietaan kuoppa ja sammakko haudataan tähän

kuoppaan täysissä valjaissa ajopeleineen päivi-
neen. Jos sammakolle tehdään leppäarkku ja
se pannaan siihen arkkuun selälleen ja hauda-
tessa luetaan multausluvut, niin pellon pilaaja
kuolee ennen kolmen yön kulumista. *

Varautuminen kiroja vastaan.

Kiroja vastaan varautumiset olivat niinkään
lukemattomat. Mainitsen tässä vielä muuta-
man niiden lisäksi, mitä tässä kirjassa mui-
ten taikojen yhteydessä esiintyy.

Lapseen ei koskaan pysty kirot, jos juhan-
nusyönä keskiyön aikaan otetaan vanhan visa-
pääpuukon kärjellä heinän päistä, kukista ja
rukiintähkistä kasteherneitä kolme yhdeksää,
pannaan pieneen pulloon ja auringonnousun
aikana pestään tällä lapsen päälaki, rinta ja
kantapäät ja viimeinen tilkka annetaan suu-
hun. Samoin tehdään kahtena seuraavanakin
juhannuksena. Silloin eivät pysty noitain nuo-
let, eikä tietäjän teräkset, eivätkä luoditkaan

sodassa, vaan karttuvat kaikki paidan po-
veen. *

Kirot eivät koske, jos pitää paitaa väärin
päin yllään. *

Pahan silmän vaikutus estetään Tiputtamalla
tuhkaa vieraan jäljille. Näin tehtiin esim., jos
talossa oli käynyt noita tai aivan outo henkilö.
(Kangasniemi.)

Jottei koira sairastuisi pidettiin sen kaula-
pannassa elohopeaa linnunsulan sisässä. *

Tyttölapsi ei jää vanhaksipiiaksi, jos sen
heti synnyttyä kietoo miehen housuihin ja
pään pistää saunan ikkunasta ulos. +

ELINKEINOT.

Elinkeinoja koskevista lukemattomista taioista olen valinnut tähän vain muutamia jättäen esimerkiksi juhlapäivien aikoina suoritettut kokonaan pois, koskapa ne varsinkin taiteelliselta arvoltaan ovat monia muita taikoja heikompia.

METSÄSTYS.

Kun metsämies lähtee syksyllä ensi kerran metsälle, niin on hänen ensin peseydyttävä hyvin puhtaaksi, pantava vasta pestyt vaatteet ylleen, kammattava tukka, suittava parta ja sitten mentävä muurahaiskeon luo, otettava lakki päästä, ristittävä silmänsä ja vuoltava hopeata muurahaiskekoon lukien:

Anna mulle anti luoja,
Lupaa luja jumala,
nuita kummun kukkujia,
Joka lehvän lekkujia,
Kun ma ainoisin anelen,
Lepyttelen, luohuttelen.

En minä kiviä kiitä,
Enkä palvo paasiloita,
Enkä pyytele pyhinä
Sapattina saaustele j.n.e.

Sitten lähdetään metsään ja havuilla pyyhitään kaikki metsästyskalut, jotta »metsänpiiat tinasilaiset» ottaisivat metsämiehen suosiionsa ja kun ensimmäinen vilja eli otus on saatu, sen sijalle vuollaan hopeata kolme lastua ja katkaistaan sen vasen etujalka, jottei riena eivätkä pahat silmät siihen pystyisi.

Kotiin palatessa lauletaan Tapion virsiä samoin kuin lähtiessäkin. *

KALASTUS.

Nuotalle ensi kertaa lähdetessä pujotetaan kaikki nuottakalut, porkat, kalakontit y.m. nuotan perän läpi, isketään tuli elävän puun taulaan ja sekin pujotetaan kaksi kertaa sisäänpäin ja kolmas kerta ulospäin perän kitasista. Joka pujotuskerralla isketään veres tuli ja joka pujottamisen jälkeen nakataan palava taulanpala vasemman olan yli järveen. Viimeksi pu-

jotetaan perän läpi vastasyntynyt tyttölapsi, jota ei ole vielä siunattu eikä ristitty. Sitten soudetaan apajan perille, veneet käännetään myötäpäivään ja nuotta potketaan ensimmäiselle apajalle jalkain välitse. Silloin ei tarvitse pelätä kadehtijoita ja saa hyvin kaikenlaisia kaloja. *

Jos kalastus ei ottanut luonnistuaakseen, nakkattiin pieni raha järveen uhriksi, tai jos kaiteelliset ihmiset olivat pilanneet kalaonnen, poltettiin ensiksi saatu kala tervaspuista tehdyssä nuotiossa. Pilaamisen estämiseksi ei saanut sanoa, paljonko oli ensi kerralla kaloja saanut. []

Kalaonni pysyi myös, jos syötti sialle kalanperkeet, mutta kissalle niitä ei saanut antaa. *

MAANVILJELYS.

Kylväminen.

Ennen kylvämään rupeamista irroitetaan maasta turverengas, jonka läpi jyväsäkki pu-

jotetaan. Säkkiin on jyvät kaadettu ison hauen suun kautta.

Miehiselä kylväjällä tulee olla valkea lakki päässä ja naispuolisella valkea liina, jotta pelto syksyllä joutuisi yhtä valkeaksi. []

Naurista kylvettäessä piti ensin viskata kolme siementä vasemman olkapään yli. Kylväjä, jolla oli sokeria suussa, sylkäisi sitten joka saralla lausuen: Tulkoon näin imelät nauriit! Jos kylväjä oli nainen, heittäytyi hän kylvön tehtyään istualleen ja sanoi: Tulkoon tästä kylvöksestä näin isot nauriit! Mies nakkeli vakkaa ilmaan lausuen samat sanat. []

Toukoa tehtäessä pannaan kolme koskesta otettua kiveä kolmanteen vakoon. Ensimmäiset viedään pellolle kuikan nahassa ja siitä kylvetään, jottei pouta kuivaisi vainiota. Tämä johtui nähtävästi siitä, että kuikkaa ja kaakkuria pidetään sadetta ennustavina lintuina. *

Jos niittyä raivaamaan lähdetäessä hiottiin kirveet ja kassarat majavan hampaalla, ei rai-vio sen koomin vesottunut. []

Hiiren manaus.

Jotteivät hiiret söisi suovista heiniä tai riis-
taa aitoista, manattiin seuraavin sanoin:

Hiukka hiiren hampa'ihin,
Karski kavian kitahan,
Jos sä kortta korventelet,
Jarnuttelet heinän juurta.
Suoviani, saamiani,
Elojani, aittojani,
Jos kuljet kaluamassa,
Pitkähäntä piilomassa,
Niin mä sun suen kitahan,
Lemmon leukojen välihin,
Laitan käskyillä kovilla,
Lausehilla luonnuttelen.

Lähde herja heinistäni,
Hinkaloistani hupene,
Katoa, katala täältä,
Pahan vallan valkiahan. []

KARJANHOITO.

Jos keväällä ennen käen kukkumista saatujen haukien hienonnettuja leukaluita annetaan ruoan tai juoman mukana elukoille, eivät sudet syö. +

Jotta lehmät paremmin saataisiin tulemaan kotiin, pannaan suoloja tuohiseen, joka sitten pujotetaan aidanraosta kahden seiväsparin välistä kaksi kertaa ja suolat syötetään lehmille. +

Jos lehmä on paha potkimaan, otetaan saunankiukaasta kolme kiveä ja niillä painellaan lehmän sorkkia, minkä jälkeen kivet palautetaan paikoilleen. +

Jotta poikinut lehmä saataisiin pian uudelleen härkimään, pannaan housut ensimmäisen juomaämpäriin peitoksi. ☆

Lehmä päästetään metsänpeitosta siten, että otetaan kadonneen lehmän kaulain ja sen läpi vuollaan hopeata kahteen muurahaiskekoon, kolmanteen pannaan elävää hopeata sanoen:

Annikki, neiti nuori,
Päästä irti lehmoseni,
Kulettele kultaseni,
Kohti kotia omoa
Ennen päivän nousemista,
Koin jumalan koittamista.

Ellei ole apua, sidotaan yhdeksän puun latvat yhteen sen tien yli mistä lehmä on kulkenut, kolmeen eri ryhmään. Kaksi puuta sujutetaan itä- tai pohjoispuolelta, yksi puu etelä- tai länsipuolelta. Puut sidotaan hyvin lujaan mikäli mahdollista kolmenvärisellä: punaisella, ruskealla ja keltaisella villalangalla ja siteeseen lyödään leppäkeppi hyvin lujaan. Kussakin sidoksessa pitää olla ainakin yksi pihlaja, muut saavat olla mitä muita lehtipuita tahansa, mutta kahta samanlaista ei missään kimpussa saa olla. Jos eivät lehmät tällöinkään löydy, lyödään leppäkeppiä yhä lujempaan kolmena aamuna ennen auringon nousua ja ellei vieläkään ole apua on metsänhaltia viaton. Ja jos ei päästä sidosta irti, rupeaa se vaivaamaan itse sitojaa. *

Hevonen menestyy hyvin, jos keväällä ensimmäiseksi nähdyllä käärmeellä pyyhitään van-

haa kenkärajaa, joka sitten pannaan muurin päälle, kunnes hevonen lasketaan laitumelle, ja uloslaskettaessa pyyhkiellään tällä kenkäräjällä hevosen selkää. ○

Jos hevosen pudottaessa maitohampaansa pannaan kulmahampaat talteen, tulee se kotiin vaikka kuinka etäältä kun näitä hampaita kuumennetaan. +

Siankärsää ei pidä heittää kotitunkiolle, vaan se on vietävä metsään, jotteivät elosiat nurkissa maleksisi. +

Jos lampaille syötti kaksoistähkiä, ne synnyttivät kaksoisia. ☆

Kuohitseminen.

Näytteeksi siitä, kuinka laajoja loitsut saattoivat olla, otan tähän sodankyläläiset kuohitusluvut:

Kuohimaan alettaessa laadittiin rovio, johon leikkaussakset pantiin samalla valkeaan lukien:

Tulonen Jumalan luoma,
Tummene tuhkiis', himmene hiiliis'!

Tullos neito Pohjolasta,
Impi kylmästä kylästä,
Sumasilmän tyttäriä,
Kaihesilmän kasvattia,
Joll' on huntu huurtehessa,
Liina hyhmän liuottama,
Jolla tulen turmentelen,
Valkiaisen varmentelen,
Teen tulen tehottomaksi.

Neitsyt Maaria emonen,
Keitä rauta kielelläsi,
Teräs suussasi sulata,
Ett'ei maito maahan pääse,
Puna peltohon putoa.

Juhannes Jumalan pappi
Keitti vuoan voitehia
Kattilalla kirkkahalla,
Paalia aivan pikkusella,
Peukalon mahuttavalla,
Yhen sormen mentävällä,

Joilla Ristus ristittiin,
Valta kaikki kastettiin,
Joilla hautoi Herran haavat,
Viat Jesuksen paransi,
Pilatuksen piinatessa,
Pahan vallan vaivatessa.

Sitten tehdään vuode ja kierretään sen ympäri kolme kertaa lukien:

Ken katein silmin katsonee,
Kierin silmin keksinee,
Simasilla silmäsillä,
Silmät vettä vuotakohon,
Rasvaks' aivan rauetkohon.
Hiitolan verinen vuota
Silmille sivuttakohon,
Korville kulottukohon,
Ett'ei silmä sivullisen,
Työtä kesken turmelisi,
Kateellisen karsas silmä
Puolinaissa pilloaisi,
Eikä luotelausehia,
Kuulis korva kustakana,
Ikkunoista, akkunoista,
Ahtaista aian raoista.

Hevonen tuodaan nyt esiin ja kuljetetaan kolmesti rovion ympäri. Sen jälkeen syljetään hevosen korvaan, sidotaan köydet jalkoihin ja kaadetaan vuoteelle. Kuohari tempaisee raudat tulesta ja vetäsee ne kouransa läpi lausuen:

Saa mettä taivahasta
Käsille isän urohon,
Miehen varman vanttuhuille,
Joilla tulen turmentelen,
Valkiaisen varmentelen,
Teen tulen tehottomaksi,
Mutta en miehuuttomaksi.

Sitten toimitettiin leikkaus ja raudoilla poltteleminen, jonka jälkeen haavat voideltiin teralla ja lausuttiin:

Vesi vanhin veljeksistä,
Tuli nuorin tyttäristä,
Piä varas' valkiainen,
Piä neuvos' piiloissakin,
Ett'es turhiin tulvahtaisi,
Hämmentyisi häpeihin.

Puun rasva, hongan öljy,
Sinä voiteista vakaisin,
Jolla Ristus ristittiin,
Valta kaikki kastettiin,
Jollas hauvoit Herran haavat,
Viat Jeesuksen paransit
Pilatuksen piinatessa
Pahan vallan vaivatessa,
Tee nyt tämä terveheksi,
Kiinni kipeät kurase.

Hevosen annettiin nousta ylös, minkä jälkeen
hypättiin sen selkään poikkipuolin vatsalleen
lausuen lopuksi:

Veri seiso niinkuin seinä,
Tai kuin pahta tunturissa,
Ett'ei mahla maahan juokse,
Puna pääse puurtamahan,
Suonen solmulle sivallan,
Pohjukalle verivirran.
Tullos haava terveheksi,
Ehommaksi entistänsä,
Luojan lemmellä hyvällä,
Kaikkivallan katsannolla. []

Suostutus.

Kun ostolehmä on tuotu taloon, tulee riisua vyö ja panna se kynnyksen eteen navetan oven sisäpuolelle. Kun lehmä nyt sisään viettäessä astuu vyön muodostamaan renkaaseen, ei se kaipaa entiseen kotiinsa. Jos heittää kolme kertaa vettä sen takakintuille, eivät toisen sanat pysty. +

Ostohevonen saatiin suostutetuksi, kun sen vanhasta pilttuusta otettiin roskaa ja heitettiin sen uudelle sijalle. Sitäpaitsi leikattiin kolmesta kaviosta pieni hitunen ja kätkettiin ne tallin kynnykseen kairattuun reikään, joka sitten tukittiin pihlajaisella tulpalla. []

Koira saatiin suostumaan uuteen isäntäänsä, jos otettiin pala leipää, pidettiin sitä hetkinen vasemmassa kainalokuopassa ja ojennettiin koiralle sen vatsan alitse;

tai jos sille antoi kolme kolmesta tulisijasta otetussa tuhkassa kieriteltyä lihapalasta sen jälkeen kun oli ensin pyörittänyt koiraa kolme kertaa ympäri. []

ELÄINTEN TAUDIT.

Ähky.

paranee siten, että hevosen vasemmasta sieraimesta otetaan kolme tippaa verta kolmelle leivänpalaselle ja nämä leivänpalat syötetään hevoselle;

tai siten, että otetaan ristiin hevosen kavioista, oikeasta etukaviosta ja vasemmasta takakaviosta kolme siikalihan palaa ja annetaan ne ruoan tai juoman mukana hevoselle;

tai antamalla hevoselle sen omasta hännästä otettua verta;

tai taluttamalla se pitäjän rajan yli;

tai panemalla ruumisarkun päällä olleen peiton hevosen selkään;

tai lyömällä sitä kolme kertaa aviottoman lapsen tehneen naisen hameella ja juottamalla sille vettä, jossa tuon naisen paidan alapuoli on pesty. +

Painajainen.

Jos hevosta ajaa painajainen, pannaan sille
kuikan nahka selkään, karaistulla luonnolla
säikäytetään hevosta ja luetaan:

Siirrä jo sijasi konna,
muuta, murha, kartanosi,
lähe kumma kulkemahan
maan paha pakenemahan j.n.e. *

Lehmää jos ajaa painajainen, sytytetään tuli
yhdeksään pohjapäreeseen, niillä kierretään
lehmä lopuksi lyöden päreet lehmän selkään
sammuksiin, samalla sanellen:

Sonnatar sinun isäsi,
Sonnatar sinun emosi,
Sonnatar sinä itsekin.
Sant Pietari kaitsijasi,
Sekä suuri syöttäjäsi! *

Kalma.

Hevoskalma kun tarttuu otetaan kartanoheiniä l. malttoja semmoiselta kartanolta, missä on läpi kylän tie, jota pitkin on kuljetettu ruumiita, vankeja y.m. ja niitä malttoja pannaan veteen ja tehdään tuli tieltä löydetyistä aisanpalasista ja kesueenkannoista ja tulella lämmitetään noita malttoja kattilassa ja niillä haudotaan kipeätä kohtaa lukien:

Hyvä kalma, kaunis kalma,
Hiijen herja hevoskalma.
Hiijestä on hevosen synty,
Varsan vaskikalliosta.
Mene kalma kalliohon,
Vaaran vaskisen sisähän!
Mene tuonne, kunne käsken,
Kunne käsken ja kehotan,
Sorkkihin sotahevosen,
Kavioihin vainovarsan,
Joss' on verta juoaksesi,
Lippoaksesi lihoa j.n.e.

Sitten pesuvesi viedään kolmen tien haaraan. *

Lettitauti.

paranee lehmästä jos sille syötetään teuraan verisellä vuodalla kieritettyjä suoloja;

tai suoloja, joihin on sekoitettu sen omasta hännästä otettua verta.

Suden hampaanvihat paranivat, jos hukan-hännällä pyyhkieli eläinten haavoja. ☆

Ruokahalu

Eläimen ruokahalu paranee, jos kolmasti sylkäisee sen ruokaan sanoen:

Hyi sinä hiijen hippa,
Ota sialta sydän,
Koiralta hyvä halu! []

TAIKOJA ERI ALOILTA.

SYÖPÄLÄISET.

Luteet, kirput, torakat y.m. syöpäläiset eivät sikiä huoneeseen, jos vanhan hevosen pääkallo haudataan uunin alle. Mutta siinä huoneessa ei saa pitää yksinään ristimättömiä lapsia, sillä ne rupeevat kitumaan. Pääluu kaivetaan niin syvään uunin alle, että kolmannen värinen multa tulee vastaan. Parempi olisi, jos pääluu olisi kokonaan tuntemattoman hevosen, josta ei tiedä missä ja miloin se on syntynyt, kuka sillä on ajanut tai kuka tappanut. Ja jos se olisi metsästä löydetty, hyvin vanha ja sammaltunut, niin sen parempi. Ristimättömät lapset eivät menesty siksi, että hevonen on pirun sukua. (Kaviot!) *

Luteet saadaan häviämään, jos juhannusyönä vanha visapääpuukko hampaissa alasti lakaisee tuvan lattian perään päin yhteen me-noon hokien:

Sota tulee, sota tulee,
Menkää pakoon,
Sota tulee, menkää pakoon!

Kun lakaiseminen on suoritettu ja rikat heitetty ulos peräikkunasta, piirretään lattia puukolla ristiin nurkasta nurkkaan ja poistutaan peräikkunan kautta. Tämän jälkeen tulee huoneen olla autiona kolme vuorokautta, jona aikana luteet häviävät niin tyystin, ettei ainoatakaan jää jällelle. *

Torakoita jos on pirtissä, niin pannaan kolme torakkaa rievussa matkamiehen rekeen sanoen:

»Mene katti kaupillesi,
Torakka toiseen kylään,
Kutsu sinne kumppanisi,
Veä Viljon veljyesi,
Kaikki kasvin kumppanisi,
Ainoot emosi lapset. *

VARKAAT.

Varkaita koskevat taiat ovt yleensä kovin kaameita, kuten seuraavasta näky.

Jotteivät varkaat veisi nauriita halmeesta, nostettiin haudasta pääkallo lukien:

Nouse nyt kalma kammiosta,
Perkele pyhästä maasta,
Somerosta hienosormi,
Kanssani kavehtimahan,
Kerallani keikkumahan

Jos yksi yrittää, tulkoon yhdeksän sijalle
rosvoja pidättämään.

Pääkallo vietiin sitten puhtaaseen riepuun
käärittynä kolmen aidan alle kolmannen sei-
väsparin kohdalle kasvot halmeeseen päin
käännettyinä tai haudattiin se keskelle hal-
metta. (Omamaa.)

Varas saadaan tuomaan varastettu tavara ta-
kaisin, kun otetaan haudasta ruumiin pää,
pään lakeen lyödään kolme tieltä löydettyä he-
vosenkengännaulaa, minkä jälkeen pääkallo
viedään pajaan hormin eteen ja palkeilla pu-
hallutetaan tuhkaa sen sisään. Sitten kallo
kääritään huonomaineisen naisen paidan ala-
osaan ja viedään koskeen. Kolmena peräkkäi-
senä torstaina käydään sitä siellä piiskaamassa
kolmella yksikantaisella pajunvesalla ja piis-
katessa luetaan:

»Kiihytä hiisi hiiliäsi,
Pahahenki paklojasi,
Ettei saisi yöllä maata,
Eikä päivällä levätä,
Ennen tuomatta takaisin,
Panematta paikallensa!» *

VARKAAN MANALAIISIIN ELI PIRUIHIIN ELI LIIKOIHIIN MANAAMINEN.

Kun varas tahdottiin pakottaa tuomaan varastamansa kalu takaisin, pantiin hänet manalaisiin. Otettiin kolme kourallista hienoja tervaslasi, jotka ensin pilkottiin, ja tehtiin niistä tuli sille tielle, josta arveltiin varkaan pois menneen, tai kolmen tien risteykseen. Kun tuli oli syttynyt, hierusteltiin rahakukkaroa tervassavussa käsien välissä, jos rahoja oli varastettu. Mutta jos on muuta tavaraa viety, pidetään lakkaa savussa hetken aikaa. Sitten kierretään tuli kolmesti myötäpäivään ja lue-
taan isämeidää joka kierroksella. Kahdella ensimmäisellä kierroksella ei saa »amenta» sanoa, ennen kuin vasta kolmannella kerralla.

Tämän jälkeen reväistään jostakin kirjasta, jossa on Jumalan sanaa, yksi lehti ja siihen kääritään jauhонnettua tulikiveä. Käärö nakataan tuleen ja taas kierretään kolme kertaa tuli, kuten ennenkin. Viimeksi laskeudutaan nelinryömin, nakellaan maata tai lunta taivaalle ja lopuksi lausutaan:

Maulit julmat manalaisten,
Tuskat hornan tulkahatte
Vaivaamahan varkahia,
Kirotuita kiusaamahan,
Omin luvvin ottavia,
Näkemättä näykkiviä.
Pankaatte pahat kovalle,
Hiien roistot rohtumille,
Kiirehestä kantapäähän,
Ett'ei yölläkään yrinä
Eikä voi hke vaivattujen
Oisi kauas kuulumatta,
Etäälle ylettymättä.
Kunnes on takaisin tavarat,
Omin luvvin ottamansa. []

Varkaan seisauttaminen.

Tavaran lumoaminen varkaan viemättömäksi tapahtui siten, että iso messinkineula pantiin pystyyn vainajan suuhun kolmasti lukien:

Kuollut, seisota varasta,
niinkuin tätä neulaa!

minkä jälkeen neula vietiin tavaran läheisyyteen. Vaikutus oli sama jos kuolleen ihmisen sydämen vei esineen ääreen. []

Varkaan rankaiseminen.

Otetaan sammakonpoika ja sen suuhun pannaan kuumilla pajapihdeillä rikkoja varkaan jäljiltä, sammakko heitetään pajuokepin nenässä virtaan niin, että virta sitä liikuttelee. Sitten tehdään leppäjousi, jänne punaisesta langasta ja tähdätään sammakkoa manaten:

»Piä Perkele pereä,
Kohti polvea vasenta,
Poikki polvi potskahuta,

Yksi poikki, toinen halki,
Reisi ristihin revitä,
Yhen nuolen nostamalla,
Yhen jänteen jämyllä!»

Varkaalta menee jalka poikki ja hän herää
samalla hetkellä, kuin ammutaan. *

Käärmeitten kärjäkivet.

Kun käärmeitä keväällä nähtiin suurina joukkoina, luultiin niitten silloin pitävän käräjiä. Käärmetuomarilla sanottiin olevan pieni reijällinen kivi suussa, jota se nakkeli korkealle ilmaan.

Jos tällaista kärjäkiveä piti lakituvassa taskussaan, voitti aina juttunsa. []

Aarnihaudat.

Jos näki aarnivalkean ja samalla hetkellä viskasi rahan tai muun metallikappaleen sen yli, sai aarteen haltuunsa. []

Samoin kävi, jos kukolla kynti ja kanalla
karhitsi aarnihaudan päällystää tai kosketteli
sitä kuolleen kädellä. []

Ukonilma.

Jos ukkosella meni puun alle suojaan, oli
leikattava puun kylkeen kolme ristiä. Juma-
lan näet uskottiin ukonilmalla ajavan pirua
takaa, joka silloin pyrki ihmisen turviin. []

Tulipalo.

Tulipalo sammutetaan siten, että otetaan
lentäessä järveen pudonnut vesilinnun muna,
lypsetään huonomaineisen naisen maitoa ja
muna sekoitetaan tähän maitoon. Palopaikka
kierretään kolmasti sanoen:

Vuoresta on tulen synty,
Panun synty kalliosta,
Isketty miekalla Väinön,
Kuraksella kalkutettu. *

Tuulen tyynnyttäminen.

Jos tuuli vesillä matkatessa yltyy kovin pu-
haltamaan, heitetään mereen kolme pientä ki-
veä, joita tulee olla varalta veneessä, lausuen:

»Ahti aaltosi aseta,
Veen kuningas kuohujasi,
Nouse kourin kuohun päälle,
Sylin aalloille ylene,
Kuohuja kokoamahan,
Aaltoja asettamahan
Eestä purren purjehisen,
Tieltä hankasen venosen,
Ettei syytöntä syseä,
Viatonta vierettele,
Alle aaltojen syvien,
Sisareksi Siikasil-
le,
Veljeksi veen kaloille.»

Kun on onnellisesti päästy rantaan, vuolla-
an hopeata, kuparia ja tinaa veteen, jotta veden-
haltia vastakin tottelisi eikä hukuttaisi. *

Uiminen.

Uimaan mentäessä viskataan kourallinen vettä maalle sanoen:

Pois paha järvestä,
minä itse veteen!

Järvestä tultaessa samoin viskataan vettä rantaäyrään juuresta selälle päin lausuen:

Pois paha maalta,
minä itse sijaan! []

Lukon aukaiseminen.

Kun tikka menee lahoon puuhun, tuketaan se sinne ja puun juurelle levitetään valkeaa nenäliina. (Aikaisemmin on luullakseni tähän tarkoitukseen käytetty kuolleen silmivaatetta). Ja kun sitten pieni lintu tulee pelastamaan tikkaa pinteestä ja pudottaa nokastaan heinän tuolle liinalle, niin kun ottaa tämän heinän ja sillä lyö ovea, lukko aukeaa.

Ampiaisen manaus.

Ampiainen ei pistä, jos vanha tulirauta
suussa lausutaan:

»Ampiainen ampulintu,
Lentolintu, lemmonlintu,
Ammu lempo poikiasi,
Tuikuta tekemiäsi.
Lemmolla on lemmon lukko,
Jonka lempo lukkoon pane.
Pane lukko lemmon suuhun,
Ettei leuat loukkuaisi,
Eikä hampahat hajoisi. *

Mesikämmenen manaus.

Karhu ei kajoa, jos sen nähdessään lausuu:

Kuss' on otso synnytetty,
Maan katala kasvatettu?

Suuresta on suinavasta,
Ilkiän kusikolosta.

Nouse pois nokinen poika
Nokiselta vuotehelta,

Hiiliseltä hinkalolta,
Sylt' on syttä seljallasi,
Vaaksa varrellas nokista.

Metsän tyttö, mieli neiti,
Mee nyt siivosti sivuitse,
Kaunihisti karjan tieltä,
Kimalaisten kinttahille,
Paremmille puolamaille,
Laajemmille laitumille,
Kuss' on mesimättähiä,
Hunajata huulihisi,
Syö'ä syölääinkin tavalla,
Nälkäisenkin näyskytellä.

Metsän kultainen kuningas,
Hakomaiden hallitsija,
Väisty tieltä tienkävijän,
Polultani poijes riennä.

Jos et tätä nyt tokene,
Kuule herja käskyjäni,
Laitan länget kaulahasi,
Sälyt konnan sääriluista,
Ohjat suuhusi sovitan,
Käärmehiä käärimällä,

Niin sun surman laitan suuhun,
Kohti kuoleman kitoa.

Suistan hornan holviloihin,
Tuonen tuskihin kovihin. []

Lemmen nostattaminen ja kirvoittaminen.

Tyttö ja poika rakastuvat toisiinsa, kun kuteva sammakko nakataan muurahaiskekoon ja annetaan olla siellä niin kauan, että muurahaiset syövät sen luiksi. Luut otetaan pajapihdeillä keosta, kolme kurjen höyhentä ja kolme piitä sellaisesta kammasta, jolla on ruumiin päätä kammattu. Ne sidotaan kaikki yhteen nippuun ja pannaan vuoteeseen tai sen alle. Kun poika ja tyttö nyt menevät vuoteelle nukkumaan, niin he heti rakastuvat, eivätkä jätä toisiaan. ✱

Poika ottaa varkain tytöltä hänen kirkkokenkänsä ja pitää niitä kolme yötä luonaan

päänsä alla ja sitten nykäsee tukastaan kolmesta kohti hiuksia ja panee ne tytön kenkiin. Kun tyttö sitten vetää kengät jalkaansa, niin alkaa hän ikävöidä sitä poikaa. *

Jos poika vuodattaa verta vasemmasta nimettömästään tammilautasella olevaan veteen ja pudottaa siihen paitansa läpi kolme palavaa hiiltä, survoo ne hiilet muruiksi ja saattaa tätä vettä jollakin tavoin tytön ruokiin, niin tyttö alkaa palaa kuin tuli tämän pojan perään. *

Jos poika ottaa keväällä pesimisen aikaan pääskysen elävänä kiinni, halkaisee sen äkkiä hartioitten kohdalta ja riistää siltä sydämen ennenkuin lintu on ennättänyt kuolla, panee sydämen vähäksi aikaa suuhunsa, käärii sen riepuun ja pitää tätä kääroä kolmena torstaiyönä kainalossaan, niin jos hän sitten salaa pyyhkii tytön silmiä ja panee murusen tuota pääskysen sydäntä ruokaan, tyttö rakastuu, mutta siitä parista tulee riitainen ja onneton. *

Jos tyttö tahtoo poikaa rakastuttaa, niin ottaa kosken keskellä olevasta heinikkosaaresta semmoisia kinoja, joita kesällä, päivänpaisteella tulee heinän latvoihin, käärii ne mytykkään

ja pitää kolme yötä vasemmassa kainalossaan. Ja jos hän sitten ne hienontaa ja syöttää jos-
sakin lämpöisessä ruuassa pojalle, niin poika
alkaa ikävöidä tyttöä. *

Tytöt näyttävät poikain mielestä kauniim-
milta, kun juhannusyönä rukiintähkistä ynnä
muista kukkasista ja heinistä karistelee kas-
tetta tammilautaselle ja sillä pesee silmänsä
eikä pyyhi. Silloin ei päivetys tartu ja tytöt
näyttävät silloin kauniimmilta. *

Lemmenkirvoittamistaiat, kuten niiden tar-
koituksestakin jo saattaa päätellä, olivat usein
hyvin julmia. Niinpä voitiin tytölle lemmen
kirpoimiksi juottaa kuolleen lihasta keitettyä
juomaa j.n.e. (Kiihtelysvaara).

Kirkollisten toimitusten yhteydessä tehtävät taiat ja varaukset.

Koska kirkolliset toimitukset olivat ihmisen elämässä erittäin tärkeitä tapauksia, on luonnollista, että niidenkin yhteydessä tehdyt taiat olivat hyvin monilukuiset, varsinkin ne, jotka koskivat häitä ja vihkimistä. Sivuutan nämä kuitenkin kokonaan.

Lasta kastettaessa oli kummien eräillä paikakunnilla luettava hiljaisella äänellä papin perässä, jotta lapsesta tulisi hyvä lukija, kas-tevesi oli kaadettava hyvin alhaisittain maahan, jotta siitä tulisi siivo ja tasainen. Jos heitti veden korkealle ilmaan, tuli lapsesta val-laton, ylpeä ja kova kiipeilemään katolla ja puiden latvoissa. []

PARA.

Para oli jonkinlainen hyvä haltia, joka len-teli ilmassa ja kantoi taloon kaikenlaista hy-

vyyttä. Paroja saattoi olla useitakin, kuten voipara, rahapara y.m.

Para synnytettiin m.m. siten, että pohtimeen pantiin kaikenlaista talon tavaraa hiukkasen, kuten palanen kehrävartta, rukinpyörää y.m. sekä ehtoollisleipä. Mentiin varkain saunanlöylyyn ja pohdettiin sanoen:

Synny para, synny para,
Saat puolen ruumistani,
Saat puolen sielustani.

Kun oli kyllin pohdettu, rupesi pohtimessa liikkumaan, kunnes siitä vähitellen tuli esille harakanmallinen olento, joka kysyi:

Mitä minun pitää kantaa?

Sai sitten määrätä, mitä itse halusi.
(M. Räsänen, Simo, Kotiseutu 1915, sivu 117).

NÄKIJÄT.

Näkijäksi tulee, jos pyyhkii itseään ruumisliinalla tai kuolleen pyyhinliinalla. Näkijä näkee, koska kuolleelle tulee noutajat.

Jos jouluhehtoon katsoi sisästä silkin läpi tai ulkoa lasin läpi jouluillallisella istuvia, niin ne, joilla ei näkynyt päätä, kuolivat ennen tulevaa joulua, samoin kuin nekin, joiden varjolla heidän jouluillallisella istuessaan ei ollut päätä. ☆

ÄPÄRÄT.

Jos syntyy keskonen ja se tapetaan, tulee siitä **äpäpä**, joka alkaa räähkyä, ellei sen luita löydetä ennenkuin ne ovat ennättäneet lahota. Äpäpä ovat punaisia ja päättömiä, riepukäärön näköisiä.

Näkijä voi saada äpäpä näköille, vieläpä niitä puhutellakin.

(M. Räsänen, Simo, Kotiseutu 1915, sivu 157).

RULLIT.

Pääsiäisyönä lentämään oppimisen taika oli hirvittävä:

Kun vihitty vaimo oli vihkimättömän miehen kanssa siittänyt lammen rannalla lapsen

ja saman lammen rannalla synnyttänyt kesko-
sen ja jättänyt sen lampeen kolmeksi vuoro-
kaudeksi, oli hänen tehtävä lammen ylle tuli
haudasta kaivetun ruumiskirstun laudoista ja
kesueenkannoista ja tulella keitettävä voiteek-
si tuo lapsi, keitettävä niin kauan, että se oli
muuttunut pelkäksi limaksi. Ja kun lapsen
äiti sitten pääsiäisyönä voiteli koko ruumiinsa
tällä voiteella ja puki haudasta otetun itseään
vanhemman ruumiin paidan ylleen ja kirosi:

Ota perkele omasi,
Lennätä nyt leskeäsi,
Kantele kainaloistasi,
Sylillistäs syyättele!

niin, jos istui korenon päälle, se lähti lentoon
ja vei minne halusi.

Voide voitiin säästää, jottei joka kevät olisi
tarvinnut tehdä samaa temppua.

Jos joku näki rullin lentävän ja siunasi,
putosi se maahan, mutta jos kirosi, se jatkoi
matkaansa. *

KIRKONHALTIASTA JA KIRKONVÄESTÄ.

»Sellainen usko, että kaikilla kirkkoilla on olemassa oma salaperäinen myytillinen haltijansa ja väkensä, on kaikkialla maassamme varsin yleinen. Keski-Suomessa uskotaan tällaiseksi kirkon henkijaltijaksi tulevan sen ihmisen hengen, joka kirkon vihittyä ensimmäiseksi haudataan kirkkomaan siunattuun multaan, ja sentähden tiedetäänkin paikoittain haltijaa tarpeen tullen puhutella omalla nimelläänkin. Niinpä lapsuudessani kuulin sanottavan Viitasaaren kirkolla olevan »Liisa Iiro»-nimisen haltijan, jonka puoleen oli kirkkoväen apua tarvittaessa, sairaita parannettaessa käännäyttävä. Ja kun Viitasaari aikoinaan oli kuulu noidistaan, joiden luona kaukaa käytiin apua etsimässä, erittäinkin sellaisissa taudeissa, joita luultiin pahain ihmisten lähettämiksi »tuulenlennoiksi», kun myös varkaitten ilmi-
saamiseksi, niin noidat veivät parannettavansa öiseen aikaan pitäjän saarella olevaan kirkkoon. Tultuaan kirkon ovelle puhalsi noita kolme kertaa avaimen lävestä sisälle ja huusi joka kerran perästä: »Liisa Iiro, avaa ovi!» Ja heti kolmannen kerran perästä lensi ovi

auki. Mutta kirkkoon sisälle oli hypättävä »tasakäpälässä» kynnyksen yli, ettei jalat jäisi kiinnipaiskautuvan oven ja kynnyksen väliin. Tavallisesti parannettava asetettiin kirkossa käytävän risteykseen seisomaan, noidan itsensä liikkua alttarin puolella. Että parannettavat pelonalaisessa mielikuvituksessaan luulivat näkevänsä ympärillään salaperäistä kirkonväkeä, on luonnollista. Tällaisessa hypnoottisessa tilassa ollen vaikuttivat noidan luvut ja lääkkeet, erittäinkin luulosairaisissa, parannusta, sillä jo kirkkoonvienti pimeässä yössä sai heidät uskomaan yliluonnollisiin apuvoimiin. Ja näihin voimiin luottivat noidat itsekkin. Niinpä noin 60 vuotta takaperin tavattiin Viitasaaren kirkon alttarilla noitain tekemän veriuhrin jätteenä verta, sekä merkkejä siitä, että alttarilla oli poltettu kirkon raamattu ja papin messupaita. **Myöskin ruumiita kaivettiin haudoista ja sairaita puettiin kuolleiden käärinliinoihin, ruumiita silvoittiin j.n.e.**

Tällaisista teoistaan saivat jotkut Viitasaaren noidat aikoinaan myöskin oikeuden edessä vastata ja tuomittiin heitä myös tuntuviin rangaistuksiin.

M. K.

(Kotiseutu 1912, sivu 11).

TIETÄJÄT.

Voimakassieluisia ja lahjakkaita henkilöitä, jotka muita paremmin tunsivat taikomisen taidon, sanottiin tietäjiksi, taikureiksi, noidiksi tai velhoiksi. Nämä toimivat samalla myös parantajina ja ennustajina.

Kieltämätön tosiasia on, että monet entisajan tietäjistä todella omasivat suuren taidon, jonka avulla he osasivat parantaa sairaita, ennustaa j.n.e.

Ja lähemmin asiaa tarkastellessamme, huomaamme, etteivät kysymyksessä itseasiassa olekaan mitkään yliluonnolliset seikat, vaan että kaikki voidaan selittää aivan järjellisistä, luonnollisista syistä johtuvaksi.

Tietäjät olivat viisaita, herkällä vaistolla varustettuja henkilöitä, jotka vaikka tosin itsekin vahvasti taikoihin uskoivat, osasivat tehokkaalla tavalla ammattiaan harjoittaessaan käyttää kanssaihmistensä herkkäuskoisuutta sekä heidän että omaksi hyväkseen. He tiesivät, että sairas voidaan parantaa herättämällä hänessä voimakkaita mielikuvia, saattamalla hänet voimakkaiden vaikutteiden valtaan. He olivat miehiä, jotka ensimmäisinä tunsivat

suggestion lait. Voiko esimerkiksi ajatella mitään potilaan mielikuvitukseen valtavammin vaikuttavaa, kuin että hänet keskiyöllä, pilkkopimeässä kuljetetaan salaa kalmistoon, missä tietäjä salaperäisiä ja kammottavia loitsuja lukien avaa haudan, nostaa arkusta löyhkäävän vanhan ruumiin, panee potilaan alastomaksi riisuttuna kuolleen tilalle sulkien vielä joksikin aikaa arkun kannenkin.

Ne taas, jotka osasivat ennustaa tai esimerkiksi ilmaista, mihin varastettu tavara oli kätkeyty tai osoittaa varkaan, eivät olleet mitään muita kuin selvänäkijöitä, clairvoyanteja, joiden sielulla oli kyky tajuta kolmatta ulottuvaisuutta, nähdä ajallisesti eteenpäin ja taaksepäin samalla tavoin kuin me tavalliset kuolevaiset näemme paikallisesti.

KUOLEMANTAPAUKSEN YHTEYDESSÄ TEHTÄVÄT TAIAT.

»Hengenlähtöä», joka sinään on sangen kuvaava nimi, koetettiin kaikin tavoin helpottaa. Jos vainajalla oli sellaisia esineitä, joihin hänen sielunsa oli kovasti kiintynyt, saatettiin ne hänen kanssaan yhteyteen. Niinpä tuotiin soittoniekalle, joka oli saanut taitonsa kosken haltioilta, viulu käteen, ellei henki muuten otanut lähteäkseen.

Lakeinen tai ovi avattiin auki tai käytiin kattomalkoja kohauttamassa. Palmikot ja kaikenlaiset solmut purettiin, ettei vainajan henki olisi päässyt niiden mutkiin sotkeutumaan.

Jott'ei vainaja pahastuisi, eikä tulisi kummittelemaan, oli ruumis pestävä hyvin puhtaaksi, sen luona istuttava itkemässä ja valvomassa ja puettava se puhtaisiin vaatteisiin. Varsinkin oli tärkeätä, että jalkoihin pantiin sukat, tämä nähtävästi siksi, että jos vainaja joskus myöhemmin olisi kaikesta huolimatta ryhtynyt kummittelemaan, ei hän olisi pitänyt kovaa kolinaa, mikä yleensä oli vainajain liikumiselle ominaista.

Vainajasta oli puhuttava vain pelkkää hyvää eikä hänen ruumislaudalla oloaikanaan saanut tehdä hälinää synnyttäviä raskaita töitä, jottei vainaja olisi häiriintynyt. Talosta ei liioin tänä aikana saanut antaa mitään pois, ettei onni menisi.

Ruumista hautaan vietäessä ryhdyttiin myös kaikkiin mahdollisiin varokeinoihin, jottei hän olisi palannut kummitlemaan. M.m: tehtiin tienvarteen karsikko, josta etemmäs vainaja ei muka päässyt, vaikka olisi halunnutkin.

Peijaiset on aikaisemmin todennäköisesti vietetty haudalla, siellä toimitettuine uhriteurastuksineen ja aterioineen. Arkkuun, joka aikaisemmin oli oikea maahan rakennettu huone, pantiin vainajalle mukaan kaikenlaisia ruoka- tarpeita, viinapullo, työkaluja y.m.

HENKIEN JUHLAT.

Ensimmäiset henkien hyvittäjäisiksi vietetyt juhlat ovat juuri peijaiset. Sitten näitä juhlia ruvettiin pitämään useamminkin yksityisille vainajille ja myöhemmin tuli tavaksi viettää

myös yhteisiä kaikkien kuolleitten lepyttämiseksi tarkoitettuja juhlia.

Yhteisiä vainajainjuhlia ei varhaisimpina aikoina varmaankaan ole ollut muita kuin yksi, nimittäin kekri, elojuhla, jolla tai jonka osilla eri paikkakunnilla on ollut eri nimityksiä, kuten **jako aika, runtu** ja **vuodenalkajaiset**.

Sääksmäellä sanottiin, nähtävästi toruen:

Pidetään runtua runnun alla,
köyryä köyryn selkään.

mikä näyttää osoittavan, että runtu on ollut elojuhlan alku, köyry sen loppuosan nimenä.

Että juuri elojuhlaa on vietetty vainajain muistoksi, on luonnollista, sillä puhumattomien, siis oikullisten vainajien luultiin pahastuvan, ellei heille annettu osaansa silloin, kun ihmisiläkin oli kaikkea yltäkyllin.

Vainajain muistoksi vietetyissä juhlissa, jolloin henkien luultiin olevan liikkeellä on noudatettu aivan samoja tapoja, kuin hautajais-sakin sekä sinä aikana, jolloin vainajan ruumis vielä oli talossa.

Muistojuhlienkaan aikana ei saanut tehdä kolisevaa työtä, mistä juuri esim. palvelijain

vapaaviikko on saanut alkunsa. Vainajille valmistettiin uhriateria, joka jätettiin niiden nautittavaksi joko pirttiin, saunaan, navettaan tai pellolle, mikä osoittaa erikoisesti ajatellun juuri talonhaltioita. Nurmeksessa isäntä tipautteli useita kertoja keittoa lattialle ennen aterialle rupeamista. Ja kylvystä palatessa, jonka aikana pöytä oli ollut henkiä varten katettuna, sanottiin:

Manalaiset maiskuttaa,
Tuonelaiset toskuttaa.

Kun F. Kovanen (Kotiseutu 1915, ss. 153—4) kertoo Savosta, paikkaa tarkemmin mainitsematta, samassa yhteydessä lausutun »Tuonalaiset syödä tassuttaa, tuonalaiset tassuttaa» ja Kangasniemessä on kirjailija Oskari Nousiaisen kertoman mukaan yleisesti puhuttu »tuanalaisista», niin kun »tupa» sanan paradigma moniaalla kuuluu »tupa : tuan», tuntuu kuin »tuonelainen» olisikin erällä paikkakunnilla kansanetymologisesti yhdistetty tähän sanaan. Sukukielten todistuksen mukaan palautunevat »tuoni» sanan traditiot kielessämme kuitenkin muutamaa tuhatta vuotta kauemmas menneisyyteen kuin germaanisiperäisen »tupa» sanan.

Kekrijuhlan tavat hajautuivat sitten kaik-

kien syksyllä ja talvella vietettyjen kirkkojuhlien tavoiksi, ennenkaikkea joulun. M.m. tapa tuoda jouluna olkia tupaan ja heitellä niitä kattoon ja seinille, ei mielestäni voi olla muuta kuin elojuhlien aikaista perua.

Ennen kekriä oli tapana paistaa myös yksi tai useampia isoja leipiä, joita sitten säilytettiin viljalaarissa ja pidettiin suurina juhlina pöydässä, mutta viimeinen niistä syötiin vasta touonaikana Vapun tai Jyrin päivänä.

Näiden sekä helatorstain ja juhannuksen viettotavat tuntuvat viittaavan johonkin myöhempään pakanalliseen toukojuhlaan. Varsinkin helatorstaina ja juhannuksena on ollut tapana polttaa tulia, joiden tarkoituksena lie ollut karakoittaa vainajien henkiä loitommalle. Mutta esim. Hauholla poltetaan eräissä kylissä yhä edelleenkin tulia piirileikkeineen jo vapusta lähtien ja sitten koko kevätkausi joka ilta.

Muutamin paikoin näyttää uskotun, että niinkauas kuin savu levisi, ei halla koskenut. Tammelassa m.m. laulettiin helavalkean ääressä:

»Kataja ja terva
Kokon yli leijaa,
Sauhu että seilaa!»

Vainajien siis uskottiin voivan aikaansaada pahaa m.m. hallan muodossa.

Koska koko juhlien vietto ei oikeastaan ollut muuta kuin varautumista vainajain henkiä vastaan, on luonnollista, että niiden aikoina suoritettut varautumiset niin omaksi onnekseen ja terveydekseen, kuin elinkeinojen, kuten maanviljelyksen ja karjanhoidon ja varsinkin aikaisemmin myös metsästyksen ja kalastuksen menestykseksi olivat äärettömän lukuisat.

NYKYAIKAISTA TAIKAUSKOA.

Meidän päiviemme ihmisen äly ja tahto ovat jo kehittyneet niin korkealle tasolle, että tunteeseen perustuva usko alkaa muiden henkisten kykyjen vastikkeena käydä hänelle jo tarpeettomaksi.

Mutta sellaisiakin henkilöitä, jotka yhä edelleen taikoihin uskovat, on sentään vielä olemassa. Tässä muutama esimerkki nykyaikaisesta taikauskosta, joka, kuten luonnollista on jo mahdollisimman degeneroitunutta, vailla kaikkea mahtavuutta tai runollisuutta.

Jos on kotoa lähdettyään unohtanut jotakin ja joutuu sen vuoksi palaamaan takaisin, on ensin istahdettava hetkiseksi ennenkuin uudestaan lähtee liikkeelle. Muuten tulee onnettomuutta.

Ei ole hyvä kulkea tikapuiden alitse.

Lukua 13 pidetään onnettomana lukuna.

Jos kolme henkilöä sytyttää tupakan samasta tikusta, kuolee joku heistä vuoden kuluessa.

Jos vastaan tulija menee kahden rinnakkainkulkijan välitse, tulee näistä vihamiehet.

Jos löytää hevosenkengän maantieltä ja ripustaa sen ovenkamanaan, tuottaa se onnea.

Jos musta kissa juoksee tien yli, tietää se pahaa, silloin on sylkäistävä kolme kertaa.

Jos nainen tulee ensimmäisenä tiellä vastaan, tietää se onnettomuutta. Hyvänä merkinä

taas pidetään, jos ensimmäinen vastaantulija on mies.

Lautasten särkyminen tietää häitä.

Jos usein esiintyy ristejä, esim. tikut ovat ristissä j.n.e., tietää se kuolemaa.

Jos vaate menee väärin päin ylle tai »juopuneennappiin», tietää se huonoa onnea koko päiväksi.

Kynnyksen yli ei saa tervehtiä, tulee vihamiehiksi.

Vihamieheksi tulee myös se, jolle lahjoittaa neulan tai valokuva-albumin.

Jos jättää ottamatta neulan kadulta, menettää yhden ystävänsä.

Huoneessa ei saa tappaa kaikkia kärpäsiä, vaan on jätettävä ainakin yksi jäljelle. Se tuottaa onnea.

Jos näkee mustan hämähäkin, se tietää kuolemaa, ristihämähäkki taas onnea.

Jos hämähäkin tappaa, rupeavat lehmät lypsämään verta.

Hämähäkin verkon ilmestyminen kattoon, tietää rikkautta.

Samoin jos talvella muuttaessa tuisku peittää jäljet.

Jos ottaa uuden leivänpalan, vaikka entinenkin on vielä syömättä, tietää sekin rikastumista.

Korttipelissä luullaan onnen muuttuvan, jos tuoli käännetään ympäri.

Ja mitäpä muuta kuin pakanuudenaikaista taikauskoista perua ovat nuo viime vuosikymmenen kuluessa meidänkin maassamme sangen monilukuisiksi käyneiden salaseurojen mystilliset rituaalit, joissa ihmisen luut, jäsenet ja veri kuuluvat näyttelevän mitä tärkeintä osaa.

Niidenkään tarkoituksena ei ole mikään muu kuin voimakkaan, tunteeseen perustuvan harhavaikutelman aikaansaaminen, siis sama mikä niillä oli ihmiskunnan varhaisemmillaikin kehitysasteilla.

MERKINSELITYS:

- * H. Meriläinen, SKS:n kok.
- [] G. A. Andersson, Suomen Lappi, SKS:n kok.
- * K. K. Aalto, Sääksmäki, SKS:n kok.
- + M. Alamäntylä, Anjala, SKS:n kok.
- × K. F. Karjalainen, SKS:n kok.
- I. Alkula, Keuruu, SKS:n kok.